

SULANE

TALLINNA KAARLI KOGUDUSE AJAKIRI

Me ei ole kirjatähe, vaid Vaimu sulased,
sest kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

/2Ko 3:6 järgi/

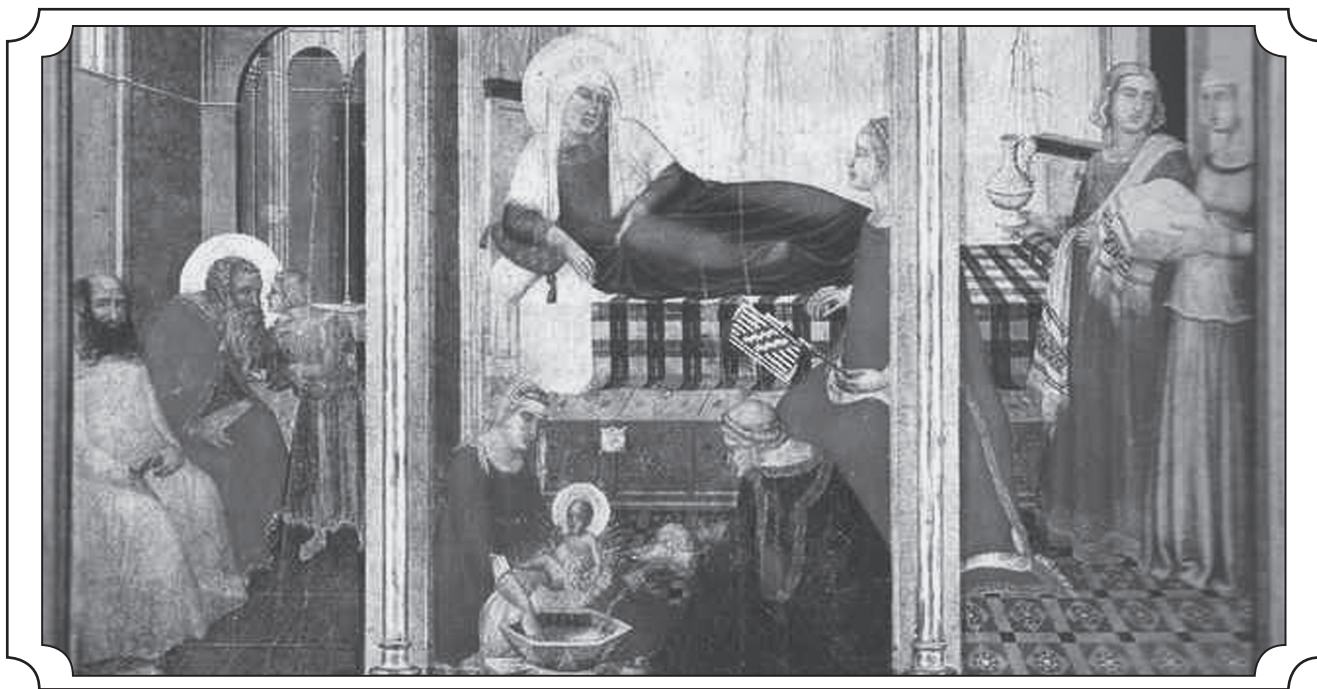
Maara Vindi illustatsioon

1	Juhtkiri	Toimetuse
2	Jutlus. Sinu riik on kõigi ajastute riik	Jaak Aus
3	Koguduse töötaja. Ühendavaks aluseks on Kristus.
Intervjuu koguduse endise õpetaja piiskop Einar Soonega	Küllli Saard
7	Koguduse töötaja. Inimene mõtleb, Jumal juhib...
Intervjuu koguduse õpetaja Jaak Ausiga	Küllli Saard
9	Eusebius Kaisareast (a.D. 263–339)	Ain P. Leetma
12	Uniaatkirikust	Ave Bremse
16	Arvamuslugu: 21. sajandi trendidest ristiusu kirikutes	Martin Lall
20	Muusikatöö. Üks kindel linn. Kaarli Koguduse
Kontsertkoor laulis Wittenbergi lossikirikus	Ene Pilliroog
23	Muusikatöö. Sügisene külaskäik lõunanaabrite juurde	Maarian Lend
24	Muusikatöö. Kaarli koguduse noorteansambli
kontserdireis Inglismaale, Beckenhami St. George'i
kogudusse	Maarian Lend
26	Koguduste juhatuste esimeeste viies konverents	Vootele Hansen
Martin Helme
Eerik Jõks
29	Jumal kuuleb ja näeb	Villu Kask

EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus
Toompuiestee 4, Tallinn 10142
Telefon 619 9100, faks 631 1363
e-post: tallinna.kaarli@eelk.ee
kodulehekülg: www.kaarlikogudus.eu

Sulane. Tallinna Kaarli koguduse ajakiri, ISSN 1406-8168;
tiraaž 500; ilmub kaks korda aastas
Trükikoda: PrintStart OÜ
Toimetuse: Külli Saard, Saima Sellak-Martinson
Küljendus: Külli Saard
Arvelduskontod: 10022004706006 Ühispank
221011214295 Hansapank

Pietro Lorenzetti "Jeesuse sünd" 1342

Juhtkiri

Miks on jõulu kallis püha,
Kallis vana, noorele,
Miks nii helgib kuldne eha
Otse laste silmisse?

Jõulu öösel Isa taevas
Ilma peale halastas,
Vaigistajaks meie vaevas
Oma poja läkitas.

Nii on kirjutanud 19. sajandil sündinud tuntud kirikuõpetaja ja rahvusliku liikumise tegelane Martin Lipp.

Taas on need kallid valgusepühad aasta kõige pimedamal ajal kätte jõudnud. Meil kõigil on nende suhtes mingid igatsused ja lootused, mingid tavad, mida oleme harjunud täitma; lapsed ootavad enamasti jõuluvana ja kingitusi, osa täiskasvanutest jookseb

paaniliselt mööda kauplusi, et pere tarvis head-paremat kokku osta, mõned on vahelduseks hoopis metsavaikusesse tee leidnud, keegi tunneb ennast hüljatu ja üksikuna, aga keegi teine hoopis igatseb keset maailma virvarri omaette olemist....

Kuigi meil on jõuludest ehk erinev ettekujutus ja kogemused, on nende pühade sõnum aastasadu olnud üks: Jumal saatis oma Poja maailma meie jaoks, see on kingitus, mis paneb hinge särama, kui me ise vaid tahame Teda sinna lubada.

Käesolevast Sulasest saame lugeda intervjuusid nii koguduse kauaaegse õpetaja piiskop Einar Soonega kui ka õpetaja Jaak Ausiga, kellelt on ka seekordne jutlus. Isa Ain Peetrus jätkab kirikuisade

käsitlemist Kaisarea Eusebiusega, Ave Bremse tutvustab uniaatkirikut, diakon Martin Lall uusi suundumisi kristluses, Jumala vägevuse üle mõtiskleb Villu Kask ning meie koguduse juhatuse esimees vahendab muljeid Nelijärvel toimunud juhatuse esimeeste konverentsil toimunust. Nii nagu igas numbris oleme käsitlenud koguduse töövaldkondade tegemisi, on seekord palju juttu muusikatöös toimunust: kontsertkoori kontserdireisist Wittenbergi, noortekoori kontserdireisist Londonisse ja lastekoori külaskäigust Riia Mežaparka kogudusse.

Lahket lugemist!

Sulase toimetis

Sinu riik on kõigi ajastute riik

*Sinu riik on kõigi ajastute riik
ja sinu valitsus kestab rahvapõlvest
rahvapõlve. Ps 145:13*

Mõeldes ilmuvale Sulasele, tabasin end mõttelt, kui kiiresti liigub aeg ja kui palju jääb sellesse aega, mida elame. Mõõduvale aastale tagasi vaadates saame ütelda, et palju on sel aastal juhtunud.

Esmalt meenuvad kirikuremondiga seotud tegevused ja koguduses toimunud õpetaja valimised. Väiksemad tegevused jäävad ehk märkamatuks, kuid see ei vähenda nende tähtsust.

Ka ees ootavad olulised tegevused. Kohe-kohe on toimumas koguduse juhtorganite valimised. Valitakse uus koguduse nõukogu, juhatuse ja revisjonikomisjoni koosseis. Valimistega seondub mõjutab meid veebruari lõpuni. Loodame, et aastast 2013 kujuneb aasta, mil meie lasteaia kõige vanemad lapsed saavad minna Kaarli Kooli esimesse klassi. Need on tegevused, mis ehk meie koguduses enim silma paistavad. Kõike, mida uus aasta toob, ei oska praegu veel arvata. Paljud tegevused ja ideed on alles inimeste mõtetes ja milline tuleb 2013. aasta, saame näha ehk tervikuna siis, kui aasta läbi.

Teisiti ei ole ka üksikinimese elus. Ilmselt saab igaüks, vaadates mõõduvale aastale ja pöörates oma pilku tulevikku, vaid tõdeda, et palju on meie elus juhtunud ja palju teadmatust ootab ees. Me ei

tea, milliseks kujuneb meie elu aastal 2013. Me ei tea, kui palju on selles rõõmu ja õnne või kui palju peame kogema kurbust, muret ja leina.

Viimaste aastate kogemus kinnitab, et mitte ainult koguduse või üksikinimese aastad on äraarvamatud. Ka riigi tasandil räägitakse ebastabiilsusest ja sellest, et majanduse tulevik on teadmatu. Seegi mõjutab meid kõiki. Ja nii võibki tõdeda, et elame pidevas muutuses ja kordaminekuid või möödalaskmisi saame hinnata tagantjärele – tulevik on äraarvamatu. Maailm muutub ja meie selles maailmas samuti.

Selline muutumine aga ei tekitata turvatunnet, veelgi enam: teadmatuse tekitab hirmu, ebakindlust tuleviku ees. Mõnikord tahaks ehk lüüa käega ja leppida, et läheb, nagu läheb, ja tuleb, mis tulema peab. Selline mõttelaad on ikka olnud omane ja eriti oli selline mõttelaad omane möödunud ja ülemöödunud sajandil ning seda nimetati nihilismiks, sest sõjad ja näljahädad tekitasid “käega löömise ja paratamatuse tunde”.

Kristlastena me aga ei tohiks sellise mõtteviisiga kaasa minna. Kui meid ängistavad möödunud ebaõnnestumised või teadmatuse tuleviku ees, siis ei ole meil usku. Matteuse evangeeliumis ütleb Issand: “Taevas ja maa hävivad, aga minu sõnad ei hävi!” (Mt 24:35) Inimene näeb seda, mis on tema silme all, ega suuda vaadata väga kaugele. Jumal aga näeb meie südameid ja Tema juhib meie

sammu, kuigi inimene plaanib ja kujundab oma teid. Need sõnad võivad meid kohutada, kuid esmalt on nendes sõnades lohutus ja kinnitus.

Me ei pea leppima paratamatustega oma eluteel. Me saame end usaldada Jumala hoolde. Jumala loodud arukate olenditena oleme kohustatud oma elu – Temale lootes ja Temalt õnnistust paludes – enda kätte võtma ja loomulikult ka selle tagajärgede eest täie tõsidusega vastutama.

Jumala armastus on see, mis annab meile kindlustunnet ja julgust. Tema halastus ja arm on meid saatmas, kui meil vaid on tarkust endid usaldada tema hoolde.

Vana Testamendi laulik ütleb: “Issanda kartus on tarkuse algus; hea arusaamine on kõigil, kes teevad seda mööda; tema kiitus kestab igavesti.” (Ps 111:10)

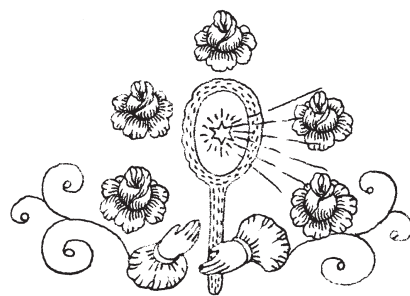
Head lugejad! Elu on pidevas muutumises ja meie elus on palju seda, mis meid hirmutab. Ometi on Jumala armastus sellest üle.

Olen end tihti tabanud mõttelt, et kui jõulude tähistamine talvisel pööripäeval tuletab meelde valguse võitu pimeduse üle, siis samas on see ka ilus sümbol enne aastavahetust. Jõulusündmus kutsub kummardama Petlemma sõime juurde, tuletades meelde, et Jumala armastus on saanud ilmsiks ja see armastus kannab meid uude aastasse. See armastus kannab ja hoiab täna, homme ja igavesti ajastute lõpuni. Aamen.

Õpetaja Jaak Aus

Ühendavaks aluseks on Kristus

Intervjuu koguduse endise õpetaja piiskop Einar Soonega

Meenutage palun paari sõnaga oma lapsepõlve. Kas esimesed kokkupuuted religiooni ja kirikuga ulatavad juba sellesse aega?

Ma olen kasvanud kristlikus peres ja kiriklike tähtpäevade tähistamine oli meie kodus loomulik. Pühapäeviti ei tehtud argiseid töid. Ema eeskujul loeti vaikselt söögipalvet. Peeti kiriklikke pühi ja ema võttis mind aeg-ajalt kaasa jumalateenistusele. Peretuttavate seas oli kirikuga lähedalt seotud inimesi.

Lõpetasite keskkooli nõukogude ajal. Milliseid eredaid hetki on sellest ajast meelde jäänud?

Kooliaega meenutatakse küllap alati tänutundega. 21. keskkoolis oli au sees sport, sest võisime kasutada nii Kadrioru jalgpallistadioni kui tenniseväljakuid. Legendaarne treener Evald Kree käis isiklikult poisse treeningule kutsumas ja minagi käisin paar aastat tema juures mängimas. Talvel suusatasime Lasnamäe nõlvadel ja pargis. Erilisel kohal oli koolis isetegevus ja muusika. Lastekoorid ja poisteansamblid esinesid igal aastal peetaval koolikontserdil Estonia kontsertsaalis. Küllap Raadiomaja läheduse tõttu kutsuti ka sinna esinema. See oli biitlite aeg ja poiste unistuseks oli omada kitarri ja osata sellel mängida. Hiljem tegime kiriku noortega ise bändi ja mängisime ka kirikutes.

Eriline seik on jäänud meelde seoses sellega, et klassikaaslastega viisime lihavõttepühadeks ühele

õpetajale koju ukse taha lillekimbu. Õpetaja kutsus meid välja ja püüdis noomida, sest lillede viimine võis olla märgiks, et nõukogude pedagoog tähistab kiriklikku püha ja see võis põhjustada pahandust. Näoilme reetis, et õpetajal oli tegelikult hea meel. Aastaid hiljem selgus, et sama õpetaja oli Tallinna Jaani koguduse nõukogu liige ja õppejõud Tartu Teoloogia Akadeemias.

Usuteaduse Instituuti (UI) asusite õppima 1970. aastal. See ei olnud kiriku ja teoloogiaga tegelemiseks kerge ja perspektiivne aeg. Samal 1970. aastal oli näiteks vallandatud UI-st paljude armastatud õppejõud Harri Haamer. Millised on mälestused UI-st, tollasest õhkkonnast, loengute akadeemilisest tasemest, õppejõudude ja õpilaste vahelistest vestlusõhtutest ning õppejõududest?

Õppisin mõned aastad Usuteaduse Instituudi muusikaosakonnas ja laulsin hiljem õppekooris. Nii tutvusin UI õppejõududega ja külastasin raamatukogu. Süstemaatilise õppetooli professor Elmar Salumaa kutsus mind teoloogiat õppima. Loenguid peeti sessioonidena kord kuus. Esimese eksami ettevalmistus nõudis aega, sest pidin ise valima aja, millal eksamit sooritada. See nõudis enesekontrolli ja julgust: iial pole ju üliõpilane eksamiks täielikult valmis. Õppejõud olid siiski väga mõistvad ja abivalmis meid juhendama ning toetama. Individuaalset tööd oli

palju ja õppematerjali loeti innukalt. Loengute akadeemilist taset on raske hinnata, kuid teadmiste kontrollimisel ei tehtud mingit alahindlust. Mõnikord võeti eksamil ette konspekti sisukord ja hakati esitama küsimusi, teinekord sai hinde kätte kergemalt. Seminarid ja vestlusõhtud olid eriti elavad, neist võtsid osa nii õppejõud, üliõpilased kui ka mõned vabakuulajad. Jutlusi ja kasuaalkõnesid analüüsiti põhjalikult. Sageli jätkusid mõttevahetused hiliste õhtutundideni kohvilauas, kus õppejõud jagasid elukogemusi ja pakkusid lisa akadeemilisele loengule. See oli hea võimalus ka õppijatel omavahel suhelda.

UI lõpetasite 1980. aastal, aga juba 1973. aastast olite teinud aseõpetajana Lüganusel ja Kiviõlis koguduse tööd. Kuidas kirjeldaksite ja iseloomustaksite seda perioodi oma elus? Kes olid Teie esimesed vaimulikud juhendajad ja millised mõjutused olete neilt eluks kaasa saanud?

Kirikutöösse tuli nendel aastatel vaid üksikuid noori. Õppisime vanema generatsiooni vaimulikelt praktilisi koguduse asjaajamise ja toimetuleku oskusi. Enne ametisse pühitsemist käisin korra Pärnus professor Evald Saagi juures, kes juhendas mind jumalateenistuse ja matusetalituse läbiviimisel. Ko-

gudust teenides oli hea võimalus suhelda ja vajadusel nõu küsida Viru praostkonna naaberkoguduste õpetajatelt, kes olid üle elanud sõja-, küüditamise ning Siberi aastad. Iisakus teenis Voldemar Kuljus, Narvas Elmar Kull, Jõhvis Otto Tallinn. Viru praostiks oli Jaan Varik. Nemad kandsid edasi Tartu Ülikoolis omandatud teoloogilise haridusega kirikuõpetaja kuvandit ja tegid seda harrasmehelikult ja väärikalt. Paljud nõuanded on siiani meeles. Meie põlvkonna noored vaimulikud pidid suures osas olema siiski iseõppijad. Tänapäevaseid võimalusi süstemaatiliseks koolituseks praktiliselt siis ei olnud.

Alates 1985. aastast olite Tallinna Kaarli koguduse õpetaja. Millal ja kuidas tehti ettepanek tulla õpetajaks Tallinna Kaarli kogudusse? Kas otsus Tallinna Kaarli kasuks tuli kergelt?

Peapiiskop Edgar Hark tegi mulle ettepaneku asuda teenima Kaarli kogudust, sest II pihtkonna õpetaja koht oli vakantne. Palusin mõtlemisaega ja vabandasin, et Lüganusel on käsil kiriku tornikiivri ehitamine. Teisel korral, et perel ei ole Tallinnas elukohta. Sellele vastas peapiiskop, et pooleliolevad tööd jätkuvad, asendamataid ei ole ja konsistoorium soetab perele korteri. Anti mõista, et kui ikka keeldun, paigutatakse mind ikkagi mõnda teise kogudusse. Tollel ajal ei valinud kogudus endale õpetajat, vaid kirikuvalitsus määras vaimulikke kohtadele vastavalt üldkiriku vajadusele.

Kuidas, missuguse tundega vaatate tagasi neile 27 aastale, mil olite selle Eesti suurima koguduse õpetaja?

Olen väga tänulik Kaarli kogudusele nende teenimisaaastate eest. Selle aja jooksul on valitud mitu koosseisu juhataste ja nõukogu liikmeid, vahetunud kaastöötajaid, kuid alati on leidunud neid, kes on armastanud Kirikut ja kaasa aidanud koguduse elus. Ühiskonnas toimunud muutused nõudsid ka uusi lahendusi koguduse tegevuses. Tuli leida sobivaid meetodeid pühapäevakooli ja leeritöö tegemisel. Humanitaarabi pidi jõudma abivajajate kodudesse. Põhjalikult pidime ette valmistama ja läbi viima pidulikke jumalateenistusi rahvuslikel tähtpäevadel, mida jälgisid tuhanded televaatajad kodudes. Koguduse tublid kaasteenijad võtsid ülesandeid vastutustundega, otsiti ja leiti sobivaim tegutsemisvorm. Töötajate puhkuse ja mõttevahetuse päevad laidudel ja väikesaartel ühendasid kollektiivi erilise nähtamatu niidiga, mis omakorda mõjutas koguduse vaimulikkutervikut.

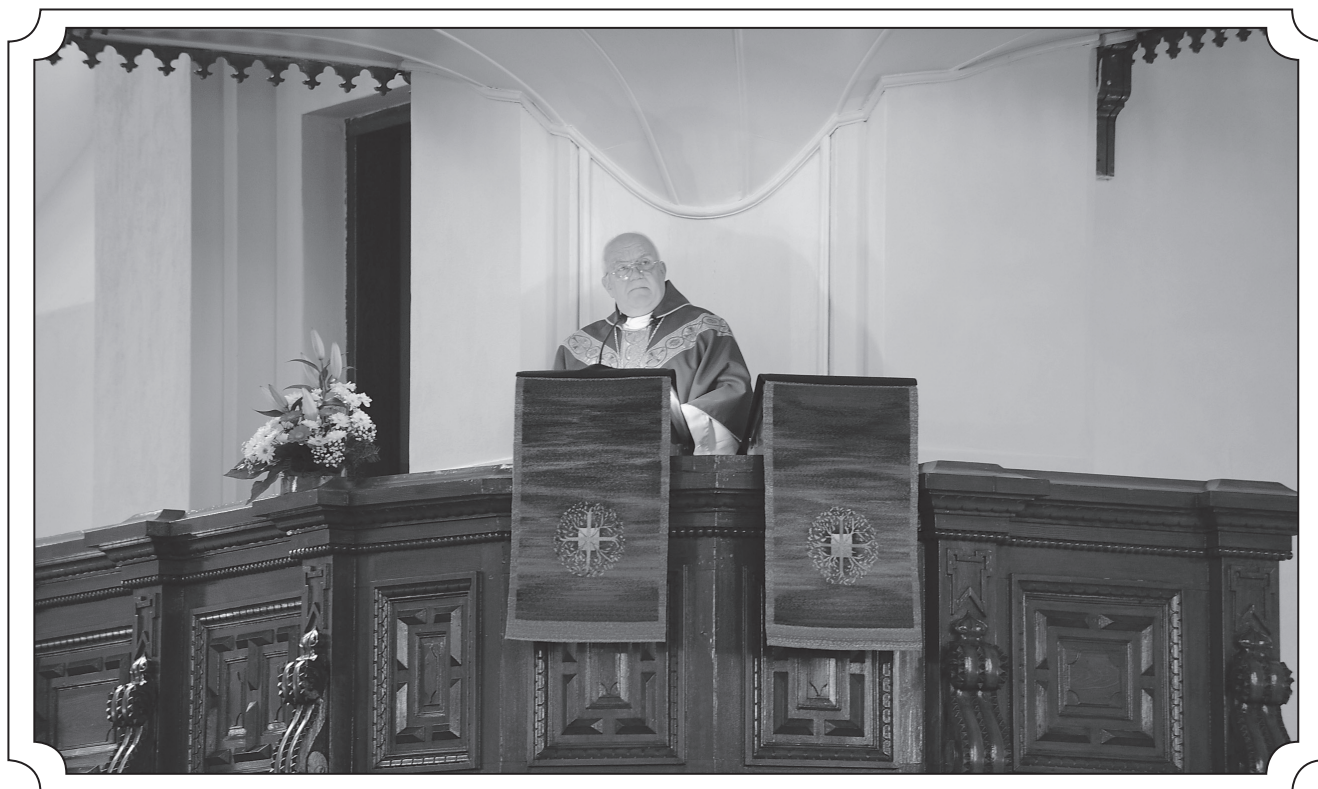
Võimatu on lühidalt kirjeldada kõike läbielatud, aga tänutundega mõtlen nendele, kellega koos sai jagatud rõõmu ja muret, kes mind toetasid ja kellele suutsin ehk minagi mõne julgustava sõna ütelda.

Olete EELK-s töötanud pea 40 aastat. Mis on selle aja jooksul EELK-sisulisest küljest vaadatuna muutunud? Kas arengud pakuvad pi-

gem rõõmu või vastupidi?

Muutunud on palju nagu elugi meie ümber. Pärast Eesti taasiseseisvumist avanes kirikul võimalus aktiivsemalt tegutseda ja olla ühiskonnas nähtav ja kuuldav. Olen olnud kiriku põhikirja koostamise protsessi juures, osalenud laulu- ja palveraamatu komisjoni töös, kaasa aidanud uue liturgilise jumalateenistuse põhimõtete tutvustamisel liturgilise komisjoni ja kirikumuusika liidu esindajatega. Kui veel kaheksakümnendatel aastatel trükiti kristlikke artikleid masinakirjas õhukesele paberile, et rohkem eksemplare saada, siis tänapäeval on informatsiooni jagamise vahendid piiramatud. Rõõmustav on tõdeda, et uus põlvkond kristlasi on hakanud väärtustama kiriku sakraalsust, pühadust. Tähtsustatakse armulauast osavõtmist, ristimise vajadust, vaimuliku juhendamise osalusel kasvamisel. Kuid samas on kiriku jõuvarud piiratud, kogudused ei ole suutelised avanenud võimalusi kasutama. Eriti murettekitav on olukord maapiirkondades, kus kohalikku kristlikku vaimsust peavad kandma väikesed kogudused. Neid on vaja toetada. Meie kultuuriruumis võõrad kuulutuse vormid aga võivad inimestes tekitada küsimusi ja nõutust. Nüüd saame ju kiirelt teavet sellest, mis mujal maailmas toimub – nii heast kui halvast.

Olite seotud ka Eesti Kristliku Liidu loomisega? Millisena hindate oma rolli selles? Kuidas iseloomustaksi-

te paari sõnaga seda perioodi oma elus?

Muinsuskaitse liikumine oli ühiskonna uuenemise võimas väljund, mis arenes vabaühenduste jõuliseks sekkumiseks Eesti iseseisvuse ja vabaduse nõudmisel. Esitasin koos preestrite Keskküla ja Õunapuuga üleskutse moodustada kristlik liit, et organiseeritumalt ja aktiivsemalt sekkuda ühiskonnas toimuvatesse muutustesse. Vaja oli kirikust võõrdunud rahvale anda kristlike väärtuste kaudu suuniseid uues olukorras. Mitmete ühiskondlike organisatsioonide esindajad võtsid osa Rahvarinde ümarlaua nõupidamistest. Kristliku liidu esindajateks olid mäletamist mööda Illar Hallaste ja Mart Laar. Sellel ajal olid mitmed vaimulikud ja ilmekliikmed ühiskondlikult aktiivsed. Osaleti nii

kodanike komiteede, ülemnõukogu kui ka riigikogu tegevuses.

Milline aeg kirikuaastast on Teie kõige südamelähedasem olnud?

Kirikuaasta erinevad faasid ja pühade tsüklid aitavad meil omandada rütmi, mis õpetab nägema lunastusteed, mida läbis Kristus, ja eluteed, mis ka meil tuleb käia sünnist surmani. Pühapäeval on oma tähendus ja kristlik sõnum. Eriti mõjuvalt haaravad kaasa kiriku suured pühad. Jumala armastus inimeste vastu avaldub nii rõõmus kui kurbuses. Olen täitnud paastureegleid ja tean, mida tähendab harjumuspärastest asjadest loobumine. Tarbimiskultuuri ohjeldamiseks oleks vastukaaluks vaja rõhutada paastukultuuri terendavat ja vaimulikku mõju.

Peatume ka üldkiriklikel teema-

del. 1990 määrati Teid Tallinna praostiks ja valiti konsistooriumi assessoriks. Kirikukogu valis Teid 1992. aastal ka EELK piiskopiks. Olete seda ametit pidanud 20 aastat. Kas ja mis suunas on piiskopi ülesanded selle aja jooksul muutunud?

Piiskopi ülesandeks on hoida kirikus ühtsust. Lasta Pühal Vaimul selle ameti kaudu tegutseda. Teoloogilised erimeelsused ei tohiks tekitada kirikus lõhet ja killunemist. Koguduste võimalused ja vaimulike isikuomadused avalduvad üldkiriku mosaiigis. Kohalikud tavad ja traditsioonid rikastavad kristlikku pärandit ning kunsti ja muusika kaudu on võimalik elavdada jumalateenistusslikku elu. Kuid ühendavaks aluseks on Kristus, ja meie oleme Tema Ihu liikmed. Piiskop peab seda meelde tuletama.

Olete osalenud ka lauluraamatu-komisjoni töös. Mida olulist sellest ajast esile tooksite?

Laulu- ja palveraamatu koostamine oli kodu- ja väliskiriku esimene ühistöö. Huvitavad ja õpetlikud olid komisjonide kohtumised. Tõdeti, et sisuliselt toimib üks kirik, mis ajalooliselt on jagunenud kaheks. Nii kasvas välja mõte kirikute ühinemisest ja kahe piiskopkonna struktuurist. Tegelikult ühinemiseni oli siiski pikk tee. Kogudused olid aastatega kujunenud igaüks isesuguseks. Kohtumistel oli võimalus näha kiriklikku kuvandit, mida Välis-Eesti kirik oli säilitanud võõrsil olles. Aga tõetera on selles küll, et laul ja kooslaulmine ühendab ja sisendab ühist rütmi ja suunda. Iga põlvkond peaks välja andma uue lauluraamatu, milles oleks nii vanu traditsioonilisi laule kui lisatud ka ajakohaseid uusi.

1993. aastast olete Eesti Kirikute Nõukogu president. Kuidas iseloomustaksite oikumeenia hetkeseisu maailmas ja tänases Eestis? Mida EKN saavutustest tõstaksite eriti esile?

Kirikute Maailmanõukogus ja Euroopa Kirikute Konverentsis on ametis oikumeenilise liikumise professionaalsed ametnikud. Kirikute delegaadid aitavad kaasa eesmärkide seadmisel ja kujundamisel vastavalt oma võimalustele. Kindlasti rikastab maailma kirikutes toimuv üksikisiku mõtlemist, avardab tema kristlikku maailmavaadet, aga praktikas on paljudele

südamelähedasem ja arusaadavam lokaalne kirik. Erinevad õpetuslikud ja eetilised seisukohad võivad ka konfessioonide sees tekitada pingeid.

Eesti Kirikute Nõukogu tegevus on võimaldanud kirikujuhritel üksteist paremini tundma õppida ja konfessioonide erinevustega arvestada. Kasvanud on tolerantsus, sallivus ja sõbralikkus ka koguduseliikmete vahel. Peetakse oluliseks sotsiaalset suhtlemist ja kristlaste ühise seisukoha avaldamist ühiskonnas moraali ja eetika küsimustes. Kaplanite teenistus ja meediatöö kinnitavad, et vajatakse kirikute ühist tegevust.

Lähenemas on reformatsiooni 500. aastapäev 2017. aastal. Ainult eesti ja soome keeles kasutatakse reformatsioonist rääkides sünonüümi "usupuhastus". On olnud kuulda, et Soome kirik kavatseb päris ametlikult loobuda sellest 19. sajandil kasutusele võetud sõnast ja toonitada usupuhastuspüha asemel reformatsioonipüha juubelit. Kuidas Te seda kommenteeriksite? Kuidas Te mõtestaksite luterliku kiriku tänast ja tulevast rolli Eesti ühiskonnas?

Reformatsiooni aastapäev oleks sisuliselt õigem nimetus. Kirik on pidevas uuenemises ja 16. sajandil toimunud muutused kinnitavad seda. Varasemad reformid ja hilisemad kirikut uuendavad liikumised on jätnud oma jälje paikkonniti erinevalt. Saksa kultuur ja kirik on mõjutanud Eestis vaimuelu mitme sajandi jooksul.

Tänapäeval on evangeelsetel kirikutel mitmeid vagaduse vorme ja teoloogilisi rõhuasetusi. Kui piirdume vaid saksa luterliku pärandiga, sulgeme endid teatud raami. Vaja on näha avaramat kristlikku pärandit, et otsida sobivaid lahendusi, mis aitaksid kaasa Eesti rahva vaimse kujunemisele.

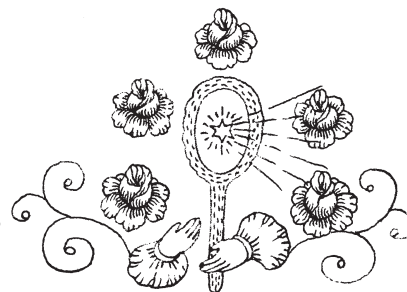
Olete üles kasvatanud 5 toredat last. Praegu tunnete rõõmu vanaisa rollist. Kas Teil jääb aega ka selleks, et lastelastega midagi toredat koos ette võtta?

Olen nende jaoks olemas ja mõistan, et eri vanuses vajatakse erisugust arenguruumi. Kuna lapselapsed elavad eraldi, siis kokku saame tähtpäevadel, pühade puhul ja suviti Hiiumaal.

*Piiskop Einar Soonega vestelnud
Külli Saard*

Inimene mõtleb, Jumal juhib...

Intervjuu koguduse õpetaja Jaak Ausiga

Oled Kaarli koguduses töötanud üle 20 aasta. Millised on olnud kõige suuremad muutused ja arengud, mis Sinu arvates sel ajal on toimunud?

Raske ütelda, sest aega on kulunud palju. Kui kogudusse tulin, siis oli kõiki tegevusi hulga rohkem. Talitusi oli mitu korda rohkem kui praegu, leerirühmad olid palju suuremad ja kirik oli valge hommikust õhtuni, vahel hiliste öötundideni. Ja ega peale kiriku muid ruume ei olnudki ning see tingis suurema kirikukasutuse. Aeg seadis omad tegevused, rütmid ja suunad.

Nüüdseks oleme olukorras, kus talitusi on vähem, tegevused aga ehk sisulisemad. Meil on oma lasteaed, koorid tegutsevad, tagasi on saadud koguduse maja, mis leiab mitmel viisil rakendust, diakooniatöö on toidupakkide jagaja rollist muutunud inimeste toetajaks vaimses tähenduses.

Seega oleme arenenud ja muutunud ning kindlasti jätkub see nii ka edaspidi.

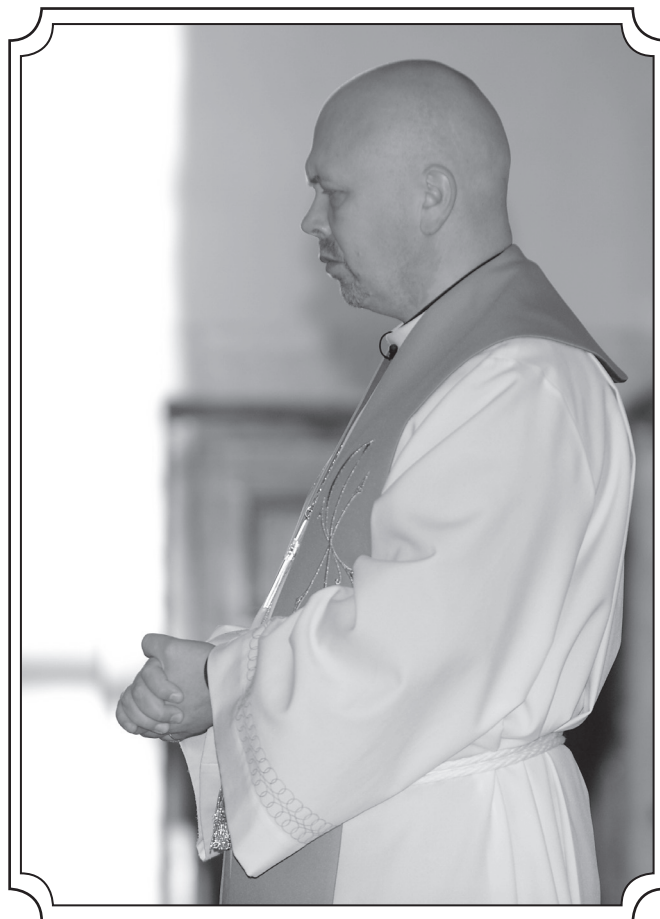
Milline on kiriku koht praeguste ühiskonnas toimuvate arengute keskel?

Kiriku koht ja roll on ikka sama, mis ta on olnud läbi ajaloo: kuulutada rõõmusõnumit, jagada sakramente.

See, mis ajas muutub, on meetodid, kuidas seda sõnumit kuulutatakse ja selgitatakse. Roll on aga ikka sama.

2000. aastal oled ühes oma intervjuus öelnud, et Kaarli koguduse positiivseks küljeks on see, et siin mõeldakse tänasest päevast kaugemale, töötatud on selles suunas, et kogudus oleks kogu aeg kasvav. Viimastel aastatel on liikmete arv Eesti kogudustes vähenenud. Kuidas kommenteerid selliseid tendentse?

Põhjusteid on mitmeid. Kõlab kummaliselt, kuid ilmselt inimeste väärtushinnangud muutuvad päris kiiresti. Seda mõjutavad meedia, majanduse olukord ja palju muud. Inimesed tahavad olla moodsad, ajast mitte maha jääda, aga kirikut ku-

jutatakse kahjuks ette kui “ajas seisma jäänud monst-rumit”, mis tuleks tänasest, teaduslikust maailmapil-dist “välja juurida”. Väga kergesti minnakse selliste mõtetega kaasa. Kahjuks peljatakse tulla kirikusse, häbenetakse tunnistada usku Jumalasse, sest see pole populaarne, vastupidi, see näitaks otsekui rumalust. Olen paljudega neil teemadel rääkinud. Inimesed ise-gi tunnistavad, et usuvad, kuid ennast siduda ei soovi-ta. Usun, et küll seegi aeg läheb mööda.

Millisena kujutad Kaarli kogudust ette kümne aasta pärast?

Inimene mõtleb, Jumal juhib... Ei tahaks püstitada mingeid mõõdikuid, mille järgi siis vaadata, kas üles- anne on täidetud. Kaarli kogudus on nõnda suur ja mitmepalgeline, et pigem on küsimus selles, kuidas saada see kogudus tegutsema ühes hingamises. Seda

aga ei ole võimalik teha koguduse õpetajal üksinda. Seda arvestades on vaja kaasata koguduse tegevusse rohkem inimesi nii juhtorganite kui vabatahtlike osas. Tahaksin loota, et kirikuhoone on rohkem avatud, ka nädala sees on teenistusi, palvuseid, kõlab muusika jm. Suurenenud on inimeste teadlikkus armuvahenditest ja neid kasutatakse aktiivsemalt nii kirikus kui kodus. Toimuvad loengud, laagrid, väljasõidud jne, mis aitavad kasvada uutel liikmetel kogudusse ja praegustel end rohkem kogudusega siduda. Üldiseks eesmärgiks võiks olla, et inimesed oleks sünnist surmani teenitud ja võiksid tunda, et kogudus on nende elus oluline, et tekkiks MEIE tunne.

Mis on Sinu arvates praeguses koguduse elus esiletoomist väärt? Miks?

Ei taha ühtegi töötajat ega valdkonda eriliselt esile tõsta, sest enamik inimesi teeb oma tööd täie pühendumusega ja professionaalselt. Arvan, et paljud ütlevad õigustatult: Kaarli kogudus on eeskujuks ja lipulaevaks oma ettevõtmiste ja tegevustega.

Millised on Sinu arvates kõige tähtsamad koguduse töövaldkonnad ja kuidas neid tuleks edendada? Või ei tohiks nii küsida ega eelistada ühele töövaldkonnale teist?

Ei tohi jah eelistada, sest kogudus on tervik. Oleks ju kummaline, kui ühes perekonnas tehakse vahet laste, noorte või vanade vahel. Jah, nii võib olla, et teatud etapil pööratakse kellelegi rohkem tähelepanu, sest keegi vajab seda, aga

samas ei unustata tervikut.

Kuidas hindad koguduse leeri-tööd? Kas selles valdkonnas peaks ka midagi ette võtma, et leerikooli läbinud inimesed lülituksid aktiivsemalt koguduse ellu?

Kuidas ja mida on vaja muuta, see sõltub meeskonnast, kes moodustub, ja kuidas meie töörütmid hakkavad toimima. Kindlasti on leerikooli märksõnadeks „sidusus“ ja „aeg“ või: juhtmõtteks „Sidusus ja aeg“. Arvan, et leerilastel peab olema võimalus tutvuda kogudusega, töötajatega ka väljaspool leeritundi. See eeldab kindlasti muutusi leerikavas ja rühmade suuruses. Loomulikud oleksid leerilaagrid ja muud tegevused, kus leerilapsed võiks tutvuda üksteisega ja koguduse elu ning töötajatega, et leida „oma koht“ koguduses.

Üle 10 aasta tagasi oled märkinud, et üks valdkondi, kus kogudus võiks linnaelus kaasa aidata, on töö noortega, pakkudes neile rohkem tegutsemisvõimalusi. Viimastel aastatel on noortetöö jäänud koguduses vaiksemaks. Kas ja mida annaks selles valdkonnas ära teha?

See valdkond on hääbunud ja põhjuseid on mitu. Kindlasti on üheks põhjuseks, et selle valdkonna vedamiseks on vaja inimest, kes järgitult saab pühenduda ning omab selleks ka eeldusi. Noortetööd on raske teha põhitöö kõrvalt. Kindlasti tuleks kaaluda võimalusi noortejuhi ameti tasustamiseks.

Täna sel päeval on heameel siiski tõdeda, et meil on olemas väi-

ke hulk noori, kes plaanivad oma tegevust käivitada. Samuti on ka vas käivitada noortele kursused, mis selgitaks kiriku usku ja tõekspidamisi nende küsimuste taustal, mis noortel on tekkinud.

Loodame, et Jumala abiga saab ka see valdkond elu sisse.

Koguduse elus lööb aktiivselt kaasa suur hulk vabatahtlikke. Kuidas kaasata rohkem vabatahtlikke võimetekohasesse koguduse tegevusse ja kas selleks on olemas ka kogudusepoolne vajadus?

Kindlasti on. Kogudus saab toimekalt toimida vaid inimeste olemasolul ja nende osalemisel. Mida rohkem on vabatahtlikke ja mida enam nad aitavad kaasa koguduse tegemistele, seda suurem hulk end seob ja see ei saa jääda varjatuks. Igal inimesel on tähtis koht selles koguduses.

Mida tahaksid öelda koguduseliikmele kiriku ja koguduse aastapäevaga seondult?

Tahan soovida, et oma kogudust ikka palvetes mees peaksite. Oleme Jumala armust tohtinud tegutseda ja vajame jätkuvalt eestpalveid, et võiksime tegutseda ja toimida Jumala tahtmist mööda ka edaspidi.

Loodan, et rohkem ja rohkem inimesi seob end koguduse vabatahtlikus töös ja et uus koguduse nõukogu saab selles osas panustada ning erinevaid võimalusi koguduse juures tegutsemiseks pakkuda.

*Õpetaja Jaak Ausiga
vestelnud Külli Saard*

Eusebius Kaisareast (a.D. 263–339)

Hea Sulase lugeja! *Tempus fugit!* Aeg lendab! Nii ta on. Meie kirikuisade teekond on olnud pikk. Oleme suutnud heita pilgu nii mõnelegi tuntud tegelasele ida- ja ka läänekirikust. Käesolevas numbris tahan aga tutvustada ühte nendest, kellest siimaani veel juttu ei ole olnud, kellest väga palju ka ei tea, kuid kellest ometigi ei saa rääkimata jätta. Tema armastus ajaloo vastu ja armu vastu, mida Jumal on jaganud inimkonnale paljude sündmuste kaudu aegade jooksul, see on olnud nii võimas, et teda tuntakse kui esimest süstemaatilist kristlikku ajaloolast, kes on vaevaks võtnud midagi kirja panna. Ta on olnud selles valdkonnas teerajaja ning just sellega jätnud kustumatu jälje kiriku ajalukku ja kinnitanud kindlalt oma koha kirikuisade auväärses seltskonnas.

Varakristluse perioodil esineb kiriku ajaloos põhimõtteline erinevus kolme esimese sajandi ning nende sajandite vahel, mis järgnesid Nikaia kirikukogule, mis leidis aset 325. aastal. Justkui „lülilik“ või „lingiks“ nende vahele jäävad nõndanimetatud Constantinuse pöördumine ja ristiusu seadustamine ning seeläbi ka kirikule rahuperioodi tagamine. Sellesse aega jääb ühe lülina Eusebius (Eusebios), kes oli piiskopiks Kaisareas (Caesarea) Palestiinas. Ta oli üks oma aja haritumaid ja kvali-

fitseeritumaid kristliku kultuuri tegelasi. Tema haare oli väga lai, sellesse kuulusid nii teoloogia, eksegeetika kui ka ajaloo põhjalik tundmine. Eusebiust tuntigi esmalt kui kristluse esimest ajaloolast, kuid samas oli ta ka varakiriku üks suurimaid filolooge.

Oma teoses „*Historia ecclesiastica*“ (Kiriku ajalugu) mainib Eusebius Dionysiust Aleksandriast kui oma kaasaegset. Kui see on tõsi, siis peab Eusebiuse sünniaeg olema enne Dionysiuse surma 264. aasta sügisel. Enamik tänapäeva teolooge asetavad tema sünniaja vahemikku 260–264 a.D.

Eusebius sündis Kaisarea linnas, kus ta ka ristiti ning sai oma religioosse juhendamise. Samasse linna oli omal ajal Aleksandriast põgenenud Origenes. Ning just Kaisareas asutas Origenes kooli ja väga mahuka raamatukogu. Vaid mõned aastakümned hiljem oli Eusebiusel võimalus seal raamatukogus leiduvate raamatute abil omandada teadmisi. Nikaia kirikukogul oli Eusebiusel – nüüd juba Kaisarea piiskopina – juhtroll. Tema allkirjastas usutunnistuse (Credo) ning ka kinnituse Jumala Poja jumalikkuse kohta, kes on olemuselt ühtne Isaga. See usutunnistus, mida tuntakse Nikaia usutunnistuse nime all, kuulub kiriku varasalve tänaseni.

Eusebius austas väga keiser

Constantinust, kes tegi lõpu pikka aega kestnud kiriku ja kristlaste tagakiusamisele ning võimaldas viimaks kirikule kauaigatsetud rahu. Ning omakorda pidas ka keiser Constantinus Eusebiusest väga lugu. Eusebius mitte ainult ei maininud keisrit oma kirjutistes, vaid tal avanes koguni võimalus kirjutada pidukõned Constantinuse 20. ja 30. trooniloleku aastapäevaks. Eusebiusele langes ka au pidada keisri matusekõne 337. aastal. Mõned aastad hiljem suri ka Eusebius ise.

Peab ütlema, et Eusebius oli väsimatu teadlane. Oma rohketes kirjatöödes püüdis ta kajastada täpselt, oma aja teadmiste kohaselt kristluse esimest kolme sajandit, neid kolme sajandit, mille jooksul kannatas kirik rohkete tagakiusamiste all. Tema kasutada oli ohtrasti nii kristlikke kui ka paganlikke allikaid, mis olid alal hoitud Kaisarea võimsas raamatukogus.

Seega on Eusebiusel suur tähtsus apologetiliste, eksegeetiliste ja doktrinaalsete (õpetuslike) tööde tõttu, kuid talle jääb surematu kuulsus ja tunnus eriti nende 10 raamatu pärast, mis kajastavad kiriku ajalugu. Tema oli esimene, kes pani kirja kiriku ajaloo, mis on jätkuvalt põhjaneva tähtsusega, ja seda nimelt tänu nendele

allikatele, mis Eusebius on teinud meile kättesaadavaks kuni ajaloo lõpuni.

Selle kroonikaga õnnestus tal päästa unustuse hõlma vajumisest palju sündmusi, tähtsaid tegelasi ja kirjutisi varakiriklikust perioodist. Seega on tema teosed esmaallikaks meie teadmistes kristluse esimeste sajandite kohta.

Loomulikult võime tänapäeval endalt küsida, kuidas püüdis Eusebius struktureerida seda tööd ning millised kavatsused olid selle taga. Oma esimese raamatu alguses loetleb Eusebius detailse nimekirja kujul kõik teemad, mida ta kavatseb kajastada: „See on minu eesmärk kirjutada ülevaade apostlite suktsessioonist (järjepidevusest), kuid soovin kirjutada ka selle ajajärgu kohta, mis jääb Issanda enda elupäevade ja meie elupäevade vahele. Ning ma kavatsen siia sisse siduda kõik tähtsad sündmused, mis on aset leidnud kiriku ajaloos; tahan nimetada kõiki tegelasi, kes on olnud valitsejateks ja ülevaatajateks kõige tähtsamates piiskopkondades; ning tahan kirjutada ka nendest, kes igal ajastul on kuulutanud jumalikku sõna kas siis suuliselt või kirja teel.

Minu eesmärgiks on samuti ära mainida need nimed ning korrad, mil keegi armastusest uuendamise vastu on langenud suurtesse viigadesse ning on kuulutanud ja levitanud valeõpetust; seega on nad olnud nagu hundid, kes on suurt kahju teinud Kristuse karjale. Samas tahan ma kirja panna moodused ja ajad, mil jumalik sõna on

sattunud paganate rünnakute alla, ning ma tahan kirjutada nendest vapratest inimestest, kes on kaitsnud oma usku ka seistes silmitsi vere ja piinadega. Ning viimaks tahan ma kirjutada sellest suurest armust, millest Issand on lasknud neil kõigil osa saada.“

Seega hõlmas Eusebius oma kirjutistes väga paljusid aspekte: apostlite järjepidevust kui kiriku selgroogu, sõnumi levitamist, iga-suguseid valeõpetusi ja tagakiusamisi paganate poolt ning tähtsamaid tunnistusi, mis on justkui valguseks sellele kroonikale.

Kõiges selles nägi Eusebius Lunastaja armu ja headust. Niisiis kogu selle tööga võib Eusebiust pidada eklesioloogilise historiograafia rajajaks, kes kajastas sündmusi kuni 324. aastani, mil Constantinus pärast seda, kui ta oli saavutanud võidu Liciniuse üle, kuulutati Rooma keisriks. See toimus ainult üks aasta enne tähtsat Nikaia kirikukogu, mis omakorda tõi esile kogu kiriku „summa“ – õpetuslikult, moraaliküsimus-

tes ja ka juriidilises valdkonnas – möödunud 300 aasta jooksul.

Eespool esitatud tsitaat, pärit „Kiriku ajaloo“ esimesest raamatust, kordub ja seda täiesti sihilikult. Kristoloogiline tiitel „Kristus“ tuleb esile kolm korda vaid mõne rea ulatuses ning vihjab ilmselgelt Tema „halastusele“ ja „headusele“.

Seega võime hoomata Eusebiuse historiograafia aluspõhimõtet: tema poolt kirja pandu on Kristo-tsentriline ajalugu, milles Jumala armastus kogu inimkonna vastu saab järk-järgult ilmsiks.

Eusebius mõistis kõige siirama imetlusega, et: „kõikidest nendest, kes on enne eksisteerinud, on Jeesus ainukene, kes on ka tänini ja keda kutsutakse Kristuseks (Messiaks ja maailma Lunastajaks) kõikide inimeste poolt kogu maailmas. Ning temast ja talle antakse tunnistust just selle nimega, ning teda meenutatakse nii kreeklaste hulgas kui ka barbarite seas, ning teda ülistatakse siamaani kui maailma Kuningat oma ülistajate seas kogu maailmas. Teda tunnistatakse enamaks kui vaid prohvetiks ning teda austatakse ja ülistatakse kui tõelist ja ainukest Jumala Ülempreestrit. Ja lõpuks Jumala Sõna (Logos), kes on eksisteerinud läbi kõikide aegade, on saanud au ja austuse oma Isalt ning teda ülistatakse ja austatakse kui Jumalat. Kuid kõigest kõige imelisem ja märkimisväärsim on asjaolu, et me oleme ennast pühendanud talle ning me ei ülista teda mitte ainult oma sõnade ja häälega, vaid kogu oma südame

ülendamisega selleks, et anda tunnistust talle isegi niivõrd, et me ei püüa päästa oma elu“.

Seega tuleb esile üks eriline asjaolu, mis on jäänud püsivaks faktoriks vanas eklesioloogilises historiograafias: see on moraalne eesmärk, mis omandab esmatähtsuse. Ajalooline analüüs ei ole kunagi eesmärk omaette. Seda ei tehta pelgalt sellepärast, et me tunneksime minevikku. Pigem on ajaloolise analüüsi fookuses inimese pöördumine, millega ta annab tunnistust usklikkonna kristlikust elust. See peaks ka meile olema teejuhiks.

Kõike seda eelmainitud arvesse võttes võime öelda, et Eusebius esitab kõikide ajastute usklikele väljakutse vaadata, kuidas nad tõlgendavad ajaloosündmusi ja -kultuuri ning eriti kiriku sündmusi ja kujunemist. Seega esitab Eusebius väljakutse ka meile kõigile: milline on meie suhtumine nendesse kogemustesse ja perioodidesse, mida kirik on läbinud? Kas meie suhtumiseks on ainult siiras huvi ja nii-öelda uudishimu? Või on meie eesmärgiks otsida ajaloost midagi šokeerivat, maksu see siis mis maksab? Või on meie hoiak täidetud armastusega ning meie meel ja mõistus avatud müsteeriumile – usu läbi –, mis võimaldab meil ajaloosündmuste kaudu märgata ning tuua esile neid sündmusi, mis annavad imelist tunnistust Jumala armastustegudest inimkonna ajaloos ning avavad meile Jumala lunastusloo müsteeriumi?

Kui meie hoiakuks on see viimane, siis võime tunda, et meie

vastus on alati muutumatu ja lahke. Ja see annab tunnistust kristlikust elust, mis omakorda annab tunnistust Jumala armastusest meie vastu nii minevikus, täna kui ka tulevikus.

Kirjutised

Võib öelda, et Eusebiuse kirjutised annavad väga paljuskorraga informatsiooni tema enda elu kohta, kuigi see ei ole olnud eesmärk omaette. Esialgu pühendas ta enamat vaid Pühakirja puudutavale materjalile. Seejärel pööras ta fookuse märtritele tema enda ajal ning ka minevikus, mis omakorda juhtis teda kirjutama kogu kiriku ajaloost ning viimaks ka kogu maailma ajaloost.

Sellele perioodile järgnesid suured diskussioonid ja vaidlused arianidega ning esile kerkisid paljud õpetuslikud küsimused. Kui viimaks oli ristiusust saanud riigiusk, siis pühendas Eusebius palju aega apoloogiatega (usu kaitseks) kirjutamisele. Ja päris viimaks kirjutas ta ka ülistavad hüvastijätkõned keiser Constantinusale. Kogu sellele materjalile tuleb veel lisada muud kirjutised, nagu kõned, kirjad ja muu sellesarnane, mis levisid kogu tolleaegses tuntud maailmas ning mis sisaldavad kommentaare ja käsitlusi piibliteoloogias.

Eusebiuse suureks teeneks oli Septuaginta tekstikriitika, nii Vana Testament kui ka Uus Testament. Võib arvata, et mingi väljaanne selles valdkonnas oli juba Origenese poolt olemas, mida Eusebius

toimetas ja levitas. Selleks et paremini aru saada neljas evangeeliumis kirjutatust, koostas Eusebius ka sünoptilise tabeli, et leiaks kiiremini üles ühised perikoobid. Need olid kehtivana kirikus kasutusel veel keskajalgi.

Teos „Kiriku ajalugu“ on esimene säilinud kronoloogiline ülevaade apostlite ajast kuni tolle hetkeni, mil seda kirjutati. Selle ajaloolise ülevaate haardeulatus oli väga lai, hõlmates enda alla ka paavstid, keisrid, kiriku õpetajad. Samuti on selles puudutatud suhteid juutidega ja nendega, keda peeti hereetikuteks (eksiöpetuse levitajaks), ning käsitletud on ka märtreid. Kuigi selle teose täpsuse üle on palju vaieldud, on see siiski jäänud tähtsaks allikaks varakiriku kohta tänu materjalidele, mida kasutas Eusebius, kuid mis nüüdseks on hävinud.

Teos „Constantinuse elu“ (Vita Constantini) on oma olemuselt tegelikult kõne juba lahkunud inimesele ja seetõttu ei saa seda pidada „Kiriku ajaloo“ jätkuks.

Eusebiuse kirjutiste hulka kuulub veel rida pisemaid kirjatöid, nagu näiteks epistel Smürna kogudusele Polykarpose märtrisurma kohta, samuti Pioniusse, Carpuse, Papyluse ja Agathonike märtrisurm ning Apolloniuse märtrisurm.

Veel pärinevad tema sulest apologetilised, dogmaatilised ning eksegeetilised tööd.

Nagu näha, suutis Eusebius kirjutada väga palju. Oma õpetuses pidas ta tähtsaks asjaolu, et kõik inimesed on patused oma-

enese valikute tagajärjel, aga mitte olemuslikult. Ta ütles: „Kõikide asjade Looja on inimsüdamesse kirjutanud loomuliku seaduse, et meie saaksime teha õigeid valikuid. Kuid me teeme valesid valikuid. Kuid viga on selles, kes valib, mitte Jumalas. Kõik, mis lähtub loodust, on hea. Aga kui inimene toimib valesti, siis ei saa süüdi mõista loodut; sest kui midagi läheb valesti, ei lähe see valesti loodu kohaselt, vaid loodu vastu. Seega on see valiku tagajärg, mitte loodu tagajärg.“

„On olemas müsteerium“, kirjutab patristikatundja kardinal Jean Daniélou, ja ta ei väsinud kunagi kordamast: „Ajaloos

on olemas peidetud sisu.... Müsteerium seisneb selles, et Jumala tööd, mis saavad ilmsiks ajaloos, peidavad oma autentse reaalsuse nähtava varju.... Aga see ajaloo kulg, millel ta laseb kulgeda inimese jaoks, ei saa minna lihtsalt oma teed ilma inimese endata.“

Kui me peatume selleks, et mõtiskleda „suurte asjade“ üle, mida Jumal on lasknud meile osaks saada, siis näeme vaid asjade üht külge. Nende taga on peidus inimese vastus või reaktsioon nendele sündmustele.

Ka tänapäeval, palju sajandeid hiljem, kutsub Eusebius meid imetlema ning mõtisklema kõikide nende imeliste sündmuste

üle ajaloos, mille kaudu ilmutab Jumal oma lunastusplaani inimkonna suhtes. Ning selle kogemuse läbi kutsutakse meid pöördumisele. Tõepoolest, me ei saa jääda tuimaks Jumala kutsele, kes armastab meid täienisti, nii nagu me oleme. Armastuse konkreetne nõue seisneb aga selles, et kogu meie elu peaks olema suunatud jälgendama Armastatut. Ärgem jätkem siis kasutamata ühtegi võimalust, et Jumal saaks jätta oma jälje ka meie ellu!

Isa Ain Peetrus

Uniaatkirikust

Usutunnistused räägivad ühest ja ainsast pühast (apostoolsest ja üldisest) kirikust. Kirikuajalooline reaalsus näitab aga, et erisugustel põhjustel pole kirik, vähemalt nähtavalt mõistetuna, algset ja soovitud ühtsust säilitanud, vaid on killunenud paljudesse suurtesse ja väikestesse kirikutesse.

Kes on kirikuajalooga veidigi tutvust teinud, teab seitset oikumeenilisi kirikukogu, mis toimusid 4.–8. sajandil ja kus otsustati paljud teoloogilised usualused nagu Kolmainusus, usutunnistus ja teised olulised küsimused. Alates neist ammustest sündmustest kuni tänapäevani on ikka leidunud neid, kellele ei sobi kokkulepitud

doktriinid. Väiksemate või ka üsna suurte kogukondadena on lahku löödud ja oma põhimõtetele kindlaks jäädes kogudusi loodud. Kõrvuti lahknemiste ajaloo on ka ühinemiste või taasühinemiste lugusid. Üheks selliseks rühmaks on **roomakatoliku kirikusse taasühinenud suuremad või väiksemad kogudused, mille tõttu neid nimetatakse uniaatkirikuteks.** Kuna ühinejad pärinesid kas orientaal- või õigeuskirikutest ning ühinemisel säilitasid valdavas osas oma liturgia, nimetatakse neid idariitusega roomakatoliku kirikuteks. Ühinenutest kõik kogudused ei liitunud roomakatoliku kirikuga, vaid on olemas nn paralleelkirikud, kes säilitasid oma usutun-

nistuse ja keda tunneme ehk isegi paremini. Kui siinkohal veel mainida, et uniaatkirikud kannatasid sotsialistliku süsteemi ajal tagakiusamise ja ametliku tegutsemise keelu all, siis pole imestada, et neist pole eriti palju kuulda olnud. Siinkohal siis abiks väike ülevaade ühest tuntumast uniaatkirikust.

Kõige tuntum ja suurem uniaatkirik on Ukraina kreekakatoliku kirik. Kirikuajaloo raamatutest leiame ka nimetuse Rutheenian kirik, mis tuleneb ladinakeelsest sõnast *Rutheni*, mida keskajal kasutati Kiievi-Venemaa elanike kohta. Käesoleval ajal on selle kiriku liikmeid umbes 4,3 miljonit, levikuala peamiselt Lääne-Ukrainas,

kuid kogudusi leidub üle Ukraina, Poolas, Valgevenes ja suurimad kogudused eksiilis Ameerikas ja Kanadas, kus neid nimetatakse bütsantsi (riitusega) katoliiklasteks. Kiriku paralleelkirikuteks on kaks Ukraina õigeusu kirikut, üks Moskva patriarhaadi ja teine Kiievi patriarhaadi alluvuses.

Kiriku ajalugu ulatub tagasi Kyrillose-Methodiose misjonini 863. aastal. Tuleb märkida, et ka siin on teooriad veidi erinevad, kuid neisse ei jõua selles artiklis süveneda. Piirkond, mida tunneme Ukrainana, on suur ja eri osadel on erinev ajalugu, mis seotud naabermaadega. Seal asutati Kiievi metropoliitkond, mis allus Konstantinoopoli patriarhaadile. Taga-Karpaatia regioon vallutati 1015. aastal ungarlaste poolt ja jäi sajanditeks Ungari alaks. Kiievi aladest eraldusid 1199. aastal selle edelaosad, mis ühendati Galiitsia-Volõõnia vürstiriigiks. Varsti läks sellest suurem osa Leedu ja Poola kätte. Samal ajal oli Moskva tõusnud Venemaa kiriklikuks keskuseks, kuhu mongolite vallutusretkede tõttu viidi 1325. aastal Kiievi metropoliitkonna residents. Esimene katse kirikut Rooma paavsti alluvusse viia oli Firenze kirikukogul 1439. aastal sõlmitud unioon, mis aga elujõuliseks ei osutunud. Kui 1448. aastal Moskva kirik deklareeris autokefaalsust, saavutas Poola-Leedu Konstantinoopolilt Moskvast sõltumatu metropoliitkonna asutamise õiguse. Selle vastu astus Moskva 1589. aasta patriarhaadi

loomine ja soov oma võimu lääne poole laiendada. Moskva poliitikalale vastuseismiseks liitsid Poola-Leedu religioosse ühtsuse huvid paavst Calixtus III ja kuningas Kazymierz. Oma rolli unioonis roomakatoliku kirikuga mängis ka jesuiitide ordu. Liitumist roomakatoliku kirikuga nimetatakse 1595. aasta Brest-Litovski uniooniks. Sellele eelnes mitu Brestis peetud sinodit, mille tulemusena 12. juunil 1595 esitas paavst Clemens VIII petitsiooni, kus näidati soovi uuendada Firenze kirikukogul sõlmitud kokkuleppeid, sealjuures säilitades idariituse kombes. Kuningas Zygmunt deklareeris:

1. Ruteenia vaimulikud saavad endale samad privileegid ja õigused kui ladina vaimulikud ning saavad kaitstud Konstantinoopoli ekskommunikatsioonide ja muude karistuste eest.
2. Ruteenia piiskopitool usaldetakse ainult kohalikele prelaatidele.
3. Kiriku omand jääb maksuvabalt nende praegustele kasutajatele.
4. Ruteenia kirikuid ja kloostreid ei latiniseerita.
5. Konstantinoopoli prelaatidel ei ole jurisdiktsiooni Ruteenia vaimulike üle.

Veidi hiljem teatasid ka Lvovi, Holmi, Lutski ja Peremõšli piiskop oma piiskopkondade liitumisest uniooniga. Uniaatidega ei liitunud Zaporozžje kasakate alad. 1646. aastal sõlmitud Užgorodi unioon puudutas russiine, kes elasid Austria-Ungari impeeriumi Ungari vürstiriigi aladel.

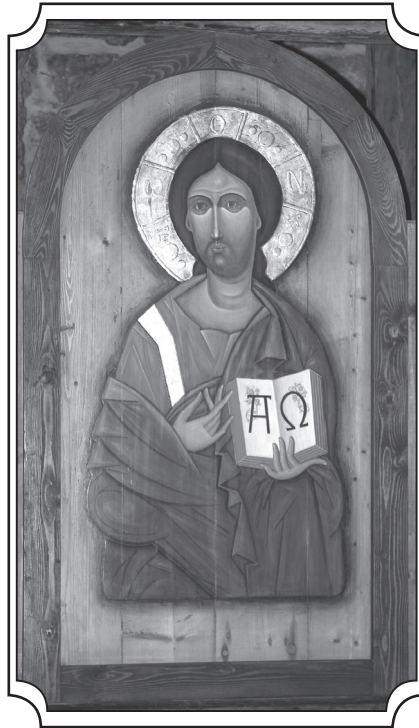
Peale kõigi asjaolude läbirääkimist ja lahendamist kuulutati Roomas avalikult ja pidulikult välja Ruteenia ja Roomakatoliku kiriku unioon. Selle sündmuse auks vermiti mälestusmedal kirjaga *Ruthenis receptis*. Loomulikult anti välja mitmeid bullasid, mis reguleerisid Ruteenia episkopaadi õigusi ja suhet Püha Tooliga.

Kirikuelu ei olnud ilma probleemideta, sest pidevalt tuli kuningatele meelde tuletada paavstile antud lubadust, et idariitus ehk siis peamiselt kasutusel olev bütsantsi liturgia on võrdses seisus, ja uniaadi vaimulikke kaitsta. Pärast kasakate võite Poola kuninga üle, kui nad kuulutasid uniooni lõppenuks, saabus **uniaatidele aastateks 1632–1667 raske aeg:** suur osa kirikust allutati ortodoksidele.

18. sajandil liitusid lõplikult Mukatševo-Užgorodi piiskopkonnad tänu Austria-Ungari keisrinna Maria Theresia kaasabile, kes võttis kasutusele nimetuse “kreekakatoliku kirik”. Hiljem said ühinemised teoks ka teistes Euroopa piirkondades ja tekkisid uued eparhiad, nagu Prešov (Slovakkias), Križevic (Horvaatias) ning Hajdudorog ja Miskolc (Ungaris). Peale 18. sajandil toimunud Poola jagamist sattus osa Lääne-Ukraina alasid Austria võimu alla, kus uniaatkirik saavutas valitsejate toetuse ja sai areneda. Ukraina idaosa aga, Podoolia ja Volõõnia regioon, liideti Venemaaga. Uniaatkiriku tagakiusamine oli alanud, mitmed kirikud võeti kogudustelt ära ja preestritel keelati liturgiatega pida-

mine ning muud talitused. Pärast Aleksander I surma kaotati peaaegu kogu Venemaale jäänud Poola osas uniaatkirikud ja roomakatoliku ladinariituse vaimulikel keelati igasuguse pastoraalse abi andmine ruteenlastele. Aastal 1839 kuulutati Ukraina uniaatkirik Venemaa aladel lõplikult ühinenuks õigeusu kirikuga.

Suuremad tagakiusamised ja kiriku hävitamine toimus nõukogude võimu ajal. Kui Galiitsia okupeeriti Nõukogude Liidu poolt 1939. aastal, sattusid kõik kirikud tagakiusamise alla ja enamik kiriku juhtkonnast vangistati. 1945. aastal vahistati metropoliit Jossif Slipõi ja veel mõned piiskopid. 10. märtsil 1946 kutsuti Lvovis Püha Gregoriuse katedraalis kokku "sinod", mis katkestas uniooni Roomaga ja "liitus" Vene õigeusu kirikuga. Ükski tollane Ukraina piiskop sellele alla ei kirjutanud. Kolmsada preestrit kirjutas Moskvasse protestikirja, mille eest nad arreteeriti ja saadeti välja. Kõigilt preestritelt nõuti allkirja selle kohta, et nad liitusid taasühinemise initsiatiivgrupiga vabatahtlikult. Preestrid, kes sellest keeldusid, arreteeriti. Nii vahistati 1946. aastal viissada kuni kaheksasada Lvovi peapiiskopkonna preestrit. Sellest ajast alates tegutses poole sajandi jooksul maailma suurim põrandaalune kirik. Põrandaalune "katakombikirik" moodustus preestritest, kes ei ühinenud aastatel 1945–49 Vene õigeusu kirikuga, vaid jäid kreekakatoliiklasteks ja pidid seetõttu loobuma

tegutsemast avalikult. Peale 1946. aastat jätkas nende "illegaalsete" preestrite kogudustes märkimisväärtne hulk katoliiklasi. Nende olemasolust olid teadlikud ka nõukogude võimurid, seda märkis ateistlike propagandaürituste rohkus. 1950ndate aastate lõpul kadus lootus, et võimud lubavad kunagi taastada kreekakatoliku kirikut. Siiski ei ühinetud õigeusu kirikuga ja preestrite arv kasvas ka edaspidi. Lisaks avati põrandaaluseid seminare Ternopolis ja Kolomõias. Nõukogude pressis ilmus 1960ndatel teade nende organiseerijate arreteerimistest. Preestrite hulgas oli palju neid, kes pidasid tsiviilameteid ja selle kõrvalt salaja preestriametit. Metropoliit Jossif Slipõi jäi Siberi vanglatesse kuni 1963. aastani, mil ta sama aasta 9. veebruaril saadeti Nõukogude Liidust välja Rooma. 1965. aastal nimetas paavst metropoliit Slipõi kardina-

liks. 1969. aastal pühitseti Roomas Slipõi eestvõttel ehitatud Sofia katedraal, mis sai diasporaa-ukrainlaste vaimseks keskuseks. Slipõi asutas Roomas Ukraina katoliku ülikooli, millele paavst andis püha Clemensi (Klimenti) nime. Patriarh suri 7. septembril 1984. Tema maised jäänused toodi 7. septembril 1992 Lvovi ja maeti Püha Gregoriuse katedraali.

Kiriku taastamine 1989. aastal.

Nõukogude võimu kokkuvarisemise eel tuli "katakombidest" välja ligi viis miljonit koguduseliiget rohkem kui kolmest tuhandest kogudusest ja tuhatkond preestrit. Sealhulgas ka enam kui tuhat nunnaordu liiget, kes töötasid üle terve Ukraina. Ukraina kreekakatoliiklased said võimaluse oma tegevust legaalselt taas alustada 1989. aastal.

Uniaadi kirikud tohtisid end ametlikult registreerida ja taasavada oma ukseid. Hakati tagasi nõudma koguduste omandit. 1991. aastal tuli eksilist tagasi kardinal Lubachivski. Emotsionaalse tsereemoniaga toodi 1992. aastal Lvovi Roomas surnud kardinal Slipõi maised jäänused.

Tänapäevani kestab Ukrainas konfliktiderohke vaidlus ortodoksidega. Üks pool kinnitab teise ees end esindavat "tõelist" usku ja üksteist süüdistatakse vastastikku proselütismis (juurdetulijate püüdmine).

Ordud: II metropoliit Hypatius pani aluse basiliaani mungaordule. Püha Basiliuse reeglilingad ja nunnad moodustasid

olulise osa Ukraina kiriku vaimses arengus. Selle ordu loomisel olid eeskujuks jesuiidid. Nagu Jeesuse Vennaskond oli hariduse kaudu võidelnud reformatsiooni vastu, nii pidid uniaadi basiliaanidest saama uue uniaadi põlvkonna kasvatajad.

Liturgiast. Ukraina katoliku riitus on roomakatoliku kirikus teine suurim riitus peale ladina riituse. Kirikule jäid alles bütsantsi riitused ja kirikuslaavi keele kasutamine. Kolm peamist liturgiat on: püha Chrysostomose, püha Basiliuse ja püha Gregorius Suure liturgiad. Viimast pühitsetakse ainult Suure Paastu ajal. Ukrainlased kasutavad modifitseeritud bütsantsi ehk kreeka riitust. Muudatused, mis eristavad Konstantinoopolis kasutatavat riitust, on tekkinud kahel viisil: slaavi talitusraamatud erinevad mõneta kreeka keelsetest. Patriarh Nikoni ajal tehtud osa juba omaks võetud parandusi, mida hiljem vene õigeusu kiriku tarvis veel muudeti, uniaatkiriku liturgiasse enam ei jõudnud. Ühinemise ajaks selliseks kujunenud liturgia lubas Püha Tool kirikule alles jätta.

Teine erinevus on seotud parandustega, mis tehti Zamosci provintsiaalkirikukogul 1720, kus mõned vormelid parandati ja ühtlustati ladina kiriku eeskujul. Peale seal tehtud parandusi võeti vastu otsus mitte lubada muudatuste tegemist liturgiasse. Muidugi nimetatakse paavsti eestpalves, vähendatud on meenutatavate pühakute arvu, mõned kogudused kasutavad armulaua hostiaid, mõnes kirikus on kõrvalaltarid, lastele ei anta armulaualeiba ja veel mõnedki muud erinevused.

Ristimistalitus jäi samaseks ortodoksi traditsiooniga. Lubatud on abielus preestrid, kui nad abielluvad diakoni seisuses. Preestreid ordineeritakse kahe piiskopi poolt ja need peavad olema uniaatkiriku piiskopid.

Ukraina kirikus lüüakse risti ette parema käe kolme sõrmega, mis sümboliseerib püha Kolmainust. Kaks pihkusurutud sõrme sümboliseerivad hüpostaatilist uniooni, st Jeesus on täielik Jumal ja täielik Inimene. Risti hakatakse ette lööma otsaesist alla ja siis paremalt ülalt vasakule.

Kirikusse sisenedes ja väljudes tehakse sügav

kummardus ja samuti möödudes altari või ikoonist. See võrdub põlve laskumisega läänekirikus. Osa ikoone on pandud välja austamiseks ja neid suudeldakse lugupidamise märgiks.

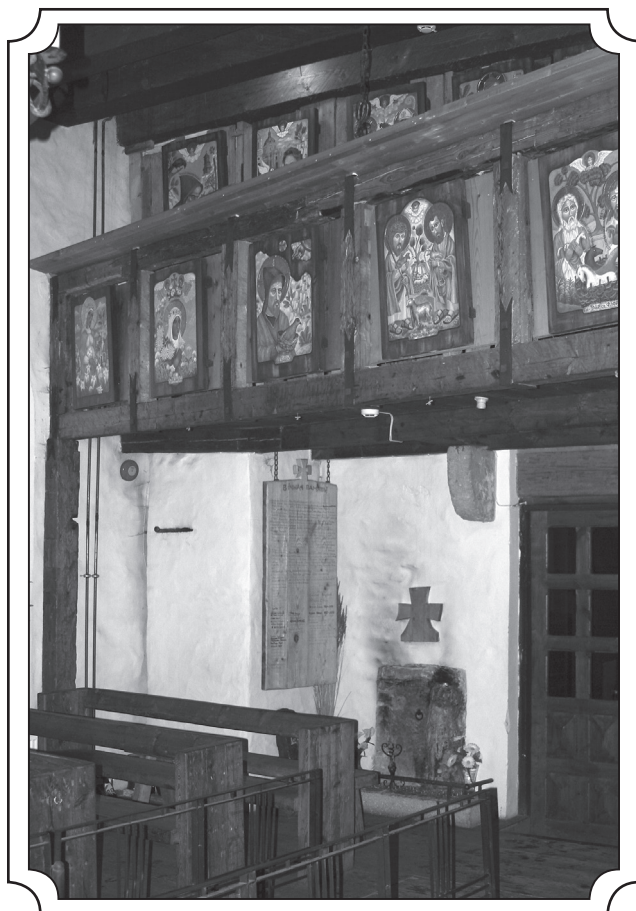
Ukraina keeles nagu paljudes teisteski slaavi keeltes on sõnal "kirikuhoone" mitu vastet. Roomakatoliku kirikuhoonet nimetatakse sõnaga *kostel*, idariitusega kirikuhoonet (nii õigeusu kui ka kreeka-katoliku) nimetatakse *tserkva*'ks.

Kindlasti on Ukraina uniaatkirik palju mitmekesisem ja rikkam, kui selles lühikeses tutvustuses oskasin ja mahtus esile tuua.

Ave Bremse

Artikkel on lühendatud Ave Bremse diplomitööst "IDA-RIITUSEGA ROOMA-KATOLIKU KIRIKUTE KUJUNEMISEST", Tallinn 1998.

Fotod on tehtud Tallinna Ukraina Kreeka-Katoliku Kirikus. Kirik on pühendatud Kolmekäelisele Jumalaemale, kes on kõigi elusolendite, alusetult süüdistatute või ebaõiglaselt tagakiusatute kaitsja.

Arvamuslugu: 21. sajandi trendidest ristiusu kirikutes*

Ristiusu kiriku 21. sajandi trendide ennustamisel peab jääma ettevaatlikuks. Üleüldise sekulariseerumise taustal tuleb tõdeda, et 70% maailma elanikkonnast on endiselt seotud religiooniga. Elanikkond suureneb eelkõige kolmandas maailmas: Ladina-Ameerikas, Aafrikas ja Aasias. Eurooplaste osakaal maailma rahvastiku kasvu taustal on tagasihoidlik. Kristlus muutub üha enam kolmanda maailma usuks.

Katoliiklased moodustavad kõigest kristlastest 50%. Evangelised (anglikaanid sisse arvatuna) 20%, ortodoksid 9% ja ülejäänud, peamiselt nelipühitaustaga mittekonfessionaalsed kirikud 21%. Aastal 2005 oli kristlasi maailmas 2,14 miljardit ehk 33% kogu rahvastikust ja üle poole neist elab lõunapoolkeral. Kristlaste arv globaalselt kasvab, Euroopas aga kahaneb umbes 2% aastas. Eesti on maailmas üks kõige vähem religioosseid riike.

Globaalsed trendid on kristluse jaoks tervikuna palju soodsamad, kui lääne kristlust eraldi vaadeldes. Järgnevalt vaatleksin 21. sajandi trende neljas lõikes:

1. kirikute geograafiline ja kultuuriline mitmekesisus;
2. oikumeeniline suund sõna ja sakramendi paremale tasakaalule ning liturgilised uuendused, kus-

juures julgelt võetakse üle teiste konfessioonide traditsioone;

3. kodukirikute ja osadusgruppide levik;

4. fundamentalismi, evangelikalismi ja karismaatiliste liikumiste levik.

Üldiselt võib öelda, et suund on ilmikute rolli suurenemisele kõigis konfessioonides.

Individualistliku vagaduse asemel on kiiresti tulemas liturgilist laadi kollektiivse vagaduse vormid, mis rõhutavad sotsiaalset õiglust ja kristlase vastutust maailmas.

Nelipühiliikumisest alguse saanud karismaatilised tendentsid arenevad samuti kiiresti. Rõhutatase isiklikku Jumala-kogemust ja ekstaatilisi palveviise, mis lõpuks peaksid ka viima sotsiaalsete probleemide lahendamise juurde. Ning valimatult nopitakse elemente erinevatest kiriklikest traditsioonidest, st valitseb tõeline oikumeenia (et mitte kasutada sõna sünkretism).

Viimaks tuleb rõhutada kirikute soovi väärtustada igapäevaelu spiritualiteeti ja siduda palvet, meditatsiooni ja töötegemist. Usul olgu tarve ja kasu igapäevaelus.

1. KRISTLUSE GEOGRAAFIA

Kristlus kasvab kõige kiiremini Aafrikas, Ladina-Ameerikas ja Aasias. Täna on nendes piirkondades praktiliselt võimatu

kasutada Euroopas ja Ameerika Ühendriikides väljakujunenud konfessionaalseid jaotusi: katoliiklased, ortodoksid ja protestandid. Laenatakse julgelt kõikvõimalikest traditsioonidest. Pildi muudab veel keerulisemaks asjaolu, et traditsioonilised ristiusu kirikud on sulandanud enesesse ka kohalike rahvalike kultuste elemente.

Aafrika

Nüüdseks on Aafrika kõige evangeliseeritum manner. Eriti levinud on katoliiklik- protestantlikud segakirikud, näiteks Aafrika Iseseisev Kirik. See meenutab mulle veidi luterlikku kloostrit Erfurtis, kus ka luterlased ja katoliiklased sama liturgia raames koos Jumalat teenivad. Või ka St. Johni benediktiinikloostrit Minnesotas, kus mind kohe pandi armulauda jagama, kuigi ma proovisin vendadele seletada, et ma pole ei preester ega katoliiklane.

Palju on Aafrikas karismaatilist usuparandamist ja imetegemisi. Tuntumad imepastorid, nagu näiteks Reinhard Bonke, on kõik inimeste surnuist üles manamised teinud just Aafrikas. Esineb ka aafrikapäraselt ristiusku, kus vana pärimusreligiooni elemendid, sealhulgas esivanemate kultus, on rahulikult kasutusele võetud uutes ristiusu kirikutes. Palju harrastatakse dramaatilisi eksortsismi seansse. Kõikjal esineb spontaanne sünkretism ning

läänelikku usupiiridest kinnihoidmist ei tunta.

Ladina-Ameerika

Veel 20. sajandi keskel oli Ladina-Ameerikas valitsevaks Euroopa tüüpi katoliiklus ning esinesid mõned väiksed protestantlikud enklaavid. Praegu on Lõuna-Ameerika kõige kiiremini kasvavaks kirikuks nelipühi taustaga mittekonfessionaalsed liikumised, mis koos Ameerika evangelikalis-miga on katoliikluse juba seljatanud.

Katoliku kirik on haaratud vabastusteoloogiast ning tegeleb sotsiaalse õigluse küsimustega. Kui Johannes Paulus II poleks 1980-90ndatel Lõuna-Ameerikasse saatnud Opus Dei misjonäre, siis võib-olla traditsioonilist katoliiklust enam järel ei olekski.

Ladina-Ameerika kirikutes toimub mingis mõttes radikaalreformatsioon: ilmikud on kleeuse praktiliselt välja vahetanud. Ainuüksi Brasiilias on üle 100 000 kodukiriku, mida juhivad ilmikud ja mis vaid väga lõdvalt on seotud ajalooliste denominatsioonidega.

Kui katoliiklus on Lõuna-Ameerikas poliitiliselt vasakpoolne, siis peavoolu protestandid toetuvad jõukamatele rahvakihtidele ja konservatiivsematele poliitilistele režiimidele. Kuid ka siin on tasapisi toimumas muutusi, eriti karismaatiliselt meelestatud protestandid on sotsiaalset õiglust tasapisi oma agendasse võtnud.

Aasia

Aasias on kõige kiiremini kasvav ristiusu kirik Lõuna-Koreas. Sou-

lis on mitmeid 100 000 liikmega karismaatilisi kogudusi.

Indias on huvitav Lõuna-India Kirik, mis kombineerib hindu traditsioone ristiusuga ja üritab mõista kristliku lunastuse spetsiifilist tähendust India kultuurilises kontekstis.

Indias on suur rõhk kristlase lunastaval kaaskannatamisel, mis oli ka 16. sajandi radikaalreformatsioonis üliolulisel kohal. Kui ei ole kannatusi, ei ole ka lunastust.

Aasias arendatakse dialoogi ka budismi ja kristluse vahel. Omal ajal vedas seda suunda trapisti munk ja üks 20. sajandi populaarsemaid katoliiklikke teolooge Thomas Merton. Tänapäevaks on budismi ja katoliikluse vahelist dialoogi juhtimas benediktiini ordu ning vastavaid rahvusvahelisi konverentse peetakse enim St. Johni kloostris ja ülikoolis Minnesotas.

Hiinas on väga tugev ja kiiresti kasvav pörandaalune evangelikaalne kristlus, mis iseloomustab hästi kristliku vastukultuuri elujõulisust kommunistlikus riigis.

Nagu näeme, on globaalne pilt kristlusest väga elujõuline ja kirju. Seetõttu on ka kohatu lääne teoloogide kurtmine, et kristlus sureb välja, kui midagi ei muutu. Ei sure ta ühti, lihtsalt Euroopast on saamas kristluse perifeeria.

Eks ka Euroopas on omajagu toredaid algatusi: Iona oikumeeniline ilmikute klooster Šotimaal, Taize liikumine ja ka juba eelmajainitud luterlikud ja katoliiklikud segakloostrid Saksamaal ja Ameerika Ühendriikides.

2. OIKUMEENIA JA LITURGIINE UUENEMINE

20. sajandi protestantlust on nelipühiliikumise järel kõige enam mõjutanud katoliku kiriku Vatikani II kirikukogu. Enamik uuri-jaid on üksmeelel, et oma mõju poolest on Vaticanum samaväärne 16. sajandi reformatsiooniga ning seetõttu on seda mõnel pool nimetatud teiseks reformatsiooniks. Tulemused pole veel kõik käes, aga suuremas osas kristlikes konfessioonides on Vaticanumi mõjul alanud liturgiline uuendus täishoo sisse saanud. Tegemist on uussakramentaalsuse levimisega. Küllap jõuavad need uuendused millalgi ka EELK-sse, eriti mis puudutab pihisakramendi aktiivsemat kasutuselevõttu.

Globaalses katoliku kirikus võib märgata ilmikute rolli suurenemist. Ilmikud loevad jumalateenistusel pühakirja, teenivad kaasa, jagavad armulauda (väga paljude katoliku kirikutes mõlemal kujul, nii leiva kui veinina), õpetavad ja juhivad palvet.

Mõistagi ei toimu need muutused ilma vastuolude ja pingeteta.

Paralleelselt uuendustele levivad ka mitmesugused fundamentalismid. Näiteks piiblifundamentalism verbaalinspiratsiooni õpetusena, liturgiline fundamentalism tagasipöördumisena vana ladinakeelse missa juurde ja eklesiastiline fundamentalism, mis keelab armulaua-aosaduse kõigi teiste konfessioonidega.

3. KODUKIRIKUD JA OSADUSKONNAD

Ilmikute rolli kasv kirikutes on

viinud kodukirikute ja osaduskondade väljakujunemisele. Eespool nimetasin sellist trendi Brasiilias, aga ka mujal on see tugev. Need kodukirikud meenutavad väga algkristlikke perekogudusi, kus pereisa või -ema täitis ka koguduse juhi rolli.

Kõiki neid kodukirikuid või osaduskondi iseloomustab tugev pühendumine, ühine palve ja jumalateenistus, vastastikune hoolitsemine ja väljapoole suunatud sotsiaalne teenimistöö. Eeskujusid leitakse keskaegsetest mungaordudest, radikaalreformatsioonist, pietistlikest koosolekutest ning hernhuutlikest kooridest. Kodukirikute vagaduslaad on suunatud Kristuse intensiivsele kogemisele ning ühiselulistele väärtustele, st ollakse modernistliku individualismi vastu. Neid osaduskondi iseloomustab suure ühispere tunne.

4. NELIPÜHIÄRATUSE LEVIMINE

Esiteks väike ajalooline ekskurss. Nelipühiäratatus sündis 20. sajandi algul Californias ja on maailmalõpu ootusele rajatud misjoniliikumine, mis näeb usus spirituaalse transformatsiooni ehk täieliku uuекssaamise võimalust. Liikumise allikaid võib leida idakatoliiklikust munklusest ja müstikast, aga otseselt ka 19. sajandi Ameerika pühitusliikumisest.

Sarnase karismaatilise algupäraga on näiteks Kentucky maokäsitlejate sekt. Maokäsitlejate puhul on tegemist piiblifundamentalistidega, kes viitavad Mk 16:17-18:

“Kuid uskujaid saadavad sellised tun-

nustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli, tõstavad paljaste kätega üles mürk-madusid, ning kui nad jooksid midagi surmavat, ei kahjustaks see neid; haiged, kellele nad panevad käed peale, saavad terveks.”

Maokäsitlejad on heade fundamentalistidena veendunud, et kui nad loobuvad ühest Piibli käsust, siis ei saa nad ka teistes töötustes enam kindlad olla. Nii nad siis teevadki kirjatahe järgi: toovad jumalateenistusele mürgiseid madusid ja kui jutlustaja on rahva juba eekstaasi viinud, siis mõni astub ette, võtab mao kastist välja ja paneb selle ümber kaela. Teised laulavad ja hüplevad ja plaksutavad. Enamasti lõppeb selline operatsioon hästi ja madu pääseb rahulikult kasti tagasi.

Mõnikord madu siiski salvab. Usu seisukohalt on tähtsaim see, mis pärast maohammustust juhtub. Tõeline usklik ei lase end arsti juurde viia, vaid vastavalt Jumala tahtele kas jääb ellu või sureb rahulikult ja kaeblemata kaaslaste käte vahel.

Arseenikut võtavad nad ka, ja jälle sama ebakindla tulemusega. Statistika näitab, et pärast esimest maohammustust muutub inimene mürgile tundlikumaks ning teise, kolmanda või neljanda hammustuse tagajärjel tavaliselt ka surrakse.

Sellisel jumalateenistusel osalemine ning oma eluga tunnistamine annab mõistagi tohutu katarsise ning viib ka pealtnägiliselt alternatiivsesse teadvusseisundisse.

Nelipühiliikumine on peamiselt kolmanda maailma usk ja kõige kiiremini kasvav kristluse haru. See moodustas 2000. aastal 21% kogu maailma kristlaskonnast. Tänapäevaks juba vähemalt kolmandiku. Kokku on maailmas umbes 11 000 iseseisvat nelipühi denominatsiooni, kogudusi võib olla miljoni ligi. 80% liikmetest on vaesed ja 80% mittevalged.

Euroopa

Pöörame nüüd oma pilgud Euroopa poole, kus trendid kristluse jaoks sootuks kehvemad kui mujal maailmas. Kuigi Euroopa tsivilisatsiooni aluseks peetakse kristlust, kõneldakse tänapäeval semantilise segadusest Euroopas. Kirikuajaloolase Riho Saardi arvates elab Euroopa kristlusest, mida sotsioloogilises mõttes täna enam alati ei näe. Suur osa Euroopa kristlusest on agnostiline, religioosselt pluralistlik ja usk individuaalne. Üha enam individualiseeruv religioossus tõstatab uue küsimuse selle sotsiaalsetest tagajärgedest. Privatiseeruvast spirituaalsusest tingituna ei ole eurooplastel varsti enam ühist usukeelt, mille abil oma usulisi elamusi ja tundeid väljendada.

Nime poolest on Euroopas kristlasi ikka veel 75%, samas kui kirikud on tühjad ja muudetud klubideks. Eriti Inglismaal, aga ka Hollandis ringi sõites vapustab, kui paljud kirikud on muudetud lõbustusasutusteks, eramajadeks ja ladudeks.

Mis siis lääne kristlust ees ootab?

Riho Saard on nimetanud järgmisi

uurijate välja pakutud stsenaariume:

1. Kristlik tsivilisatsioon annab kunagi järele mõnele elujõulisele tsivilisatsioonile, mis oma religioossesse pärandisse suhtub tõsisemalt.
2. Teisalt võib uskuda, et euroopa kristlased õpivad olema spirituaalsed ilma institutsionaalse kirikuta ja selle õpetuste abita.
3. Viidatakse ka erinevatele utopistlikele elukorraldustele, mis hakkavad rahuldama inimese kollektivistlikke ja spirituaalseid vajadusi.

Kristlike gallupite koostaja Rodney Stark arvab, et kristluse ajaloos pole ristiusu seis kunagi nii ebakindel olnud kui praegu. Kindlasti elame suurimate muutuste ajastul. Kuhu need muutused lõpuks viivad, see pole paraku veel selge. Kristlusele iseloomulikud ortodokssed uskumused on tasapisi kadumas. Seda näeb eriti uurimustest, mis võrdlevad eri vanusegruppide religioosseid veendumusi. Vanemad inimesed veel toetavad kristlikke arusaamu, noorte usk on aga muutumas üha personaalsemaks.

Mõned teoloogid arvavad, et elame post-kristlikul ajastul ja kõik käimasolevad muutused viitavad vaid kristluse surmaelsele agooniale. Teised leiavad jälle, et muutused on globaalses mastaabis lootustandvad, ja lääne tsivilisatsioonil tuleks vaid oma nooremate vendade käest õppima asuda. Enamik lääne kristlasi hoidub üldse sellistele asjadele mõtlemast.

Lääne kirikute tervis on väga mitmesugune. Kõige kehvemas seisus on peavoolu protestantlikud kirikud, nagu anglikaanid, metodistid, baptistid ja luterlased. Neil ei jagu finantse, et oma plaane ja programme ellu viia. Suhteliselt heas seisus on fundamentalistlikud evangelikaalsed kirikud. Heas seisus on ka karismaatilised ja neopühiäratusega seotud kirikud.

Kriisiga toimetulekuks on lääne kirikutele välja pakutud nelja võimalust:

1. hakata fundamentalistideks;
2. hakata headeks, õiglasteks ja kaastundlikeks; rõhutada sotsiaalselt evangeeliumi ja kristlaste kohustust reaalselt maailma ebaõiglusse sekkuda;
3. hakata karismaatikuteks ja rõhutada ning kultiveerida usukogemust;
4. toetuda ehedatele, lokaalsetele, kultuuripärastele usutraditsioonidele.

Eesti kontekstis tulevad kõik need võimalused kõne alla, välja arvatud ehk fundamentalismid. Kui aga otsime tõelist eestipärast ristiusku, siis tuleks pilgud pöörata 18.-19. sajandi vennastekoguduse liikumisele, mis läbi Olaf Silla paljutsiteeritud väite järgi „maa-eestlased said evangeeliumiusulisteks ja ristiusk neile elavaks ja südameasjaks“. Mati Lauri andmetel oli vennastekoguduse tippajal 19. sajandi esimesel poolel liikumisest mõjutatud kuni 30% maaeestlastest. Vennastekoguduse otsustavast mõjust eestlaste usuelule on kõige põhjali-

kumalt kirjutanud Voldemar Ilja oma 6-köitelises vennastekoguduse (hernhuutluse) ajaloos.

Diakon Martin Lall

**Arvamuslugu toetub suures osas järgmistele autoritele: Alan Aldridge, Religion in the Contemporary World; Riho Saard, Üldine Euroopa kirikuajalugu; Don E. Salieri ed., Christian Spirituality. Postreformation and Modern; Rodney Stark, Triumph of Christianity; Bryan S. Turner ed., Blackwell Companion to the Sociology of Religion. Statistilised andmed: Riho Saard, Üldine Euroopa kirikuajalugu, Center for Studies on New Religions (veebis www.cesnur.org) ja mujalt. Maailma religioosne maastik muutub tohutu kiirusega ja seega võib statistilistes andmetes esineda vigu, mille eest arvamusloo autor üksi on vastutav.*

Üks kindel linn. Kaarli Koguduse Kontsertkoor laulis Wittenbergi lossikirikus

Peatselt täitub 500 aastat reformatsioonist ja juba kümme aastat enne seda on Saksamaal tähistatud nn teema-aastaid. Et 2012. aastal on teemaks „Muusika ja reformatsioon“, siis sai austava esinemiskutse **Kaarli Koguduse Kontsertkoor Piret Aidulo** juhatusel; dirigent esines sel kontserdireisil ka organistina. Kontserdid toimusid maailmakuulsas Wittenbergis – ametlikult Lutherstadt Wittenberg – ja Helmstedti linnas Alam-Saksi liidumaal. Kui II maailmasõja järel märgiti Euroopas maha uued võimupiirid, siis jäi Saksa-Anhaltis Elbe kaldal asuv Wittenberg punase ida suletud tsooni, saades avatuks alles 90-ndatel.

Orelipooltundidest

Piret Aidulo – Kaarli koguduse peaorganist ja muusikajuht – avas kontserdireisi 6. juulil oma orelipooltunniga Wittenbergi lossikirikus. Esialgselt pidi see kontsert toimuma Wittenbergi linnakirikus, aga et sealne orel vajab tõsisemat remonti, siis viidi kontsert üle lossikirikusse. See oli tähenduslik muudatus, sest just nimelt 1496–1506 ehitatud lossikiriku uksele kinnitas Martin Luther 31. X 1517 need oma kuulsad 95 teesi, mis maailma kirikuelu ümber kujundasid ning selles kirikus on nii tema kui ka Philipp

Melanchthoni haud. Too 88 meetri kõrgune vägev kirikuhoone on igati väärikas arhitektuuriline alustala koraalile „Ein feste Burg ist unser Gott“. Lossikiriku orel ehitati 1863. a Friedrich Ladegast, seda pilli on hiljem täiendanud nii Wilhelm Saueri kui ka Hermann Eule firma, nii et nüüd on sellel 57 registrit, elektropneumaatiline traktuur, 4 manuaali ja pedaal. Esinemistele tagasi vaadates näeme toredat muusikalist ringi – esinemistsükli avas ja 10. juulil ka lõpetas Piret Aidulo orelipooltund selles samas lossikirikus. Neis orelipooltundides mängis ta valdavalt eesti muusikat. Kõlasid Rauno Remme „Überalleinheit“, Anti Marguste „In Regi Mode“, Alfred Karindi „Berceuse“ Sonaadist nr 3, Urmas Sisaski Orelisümfoonia, Kaljo Raidi Toccata, Rudolf Tobiase 2 koraalieelmängu, Roman Toi „Palve Ketsemani aias“, Arvo Pärdi „Trivium“, Enn Vetemaa „In memoriam Andres Ehin“, Edgar Arro 2 eesti rahvaviisitöötlust ja Healey Willani „Prelude on Deo gratias“.

Piret Aidulo: „Akustika on seal kirikus väga hea ja orel kõlas samuti hästi. Orel asub rõdul, kuid hooned head proportsioonid toetavad muusika kõlapilti. Pean siiski ütleva, et meie eesti orelid – nagu Tallinna toomkirikus ja Kaarlis – ei jää millegi poolest alla, vaid on pigem paremad! Suure õhuniiskuse tõttu on ka neil probleeme hääles-

tuse püsimisega. Erilist huvi tunni Pärdi orelimuusika vastu, mis oli näiteks lossikiriku organistile tundmata. Kuulajaid oli palju ja vastukaja hea. Wittenbergil ja lossikirikul kui Lutheri matmispaigal on kultuuriloos oluline koht ning seetõttu on need väga sageli turistide reisisihtide hulgas. Lisaks kontsertidele korraldatakse seal regulaarselt ka oreliekskursioone, mis väikesest tasust hoolimata on rahvarohked. Aga lossikirik läheb nüüd remonti ja valmib reformat-siooni aastapäevaks.“

Koori esinemistest

7. juulil andis koor kolmveerand-tunnise kontserdi Wittenbergis toimunud koorifoorumil, kus Palestrina ja Durufle kõrval oli kavas valdavalt eesti muusika, esinemisjärjekorras Lea Gabrali, Jüri-Ruut Kanguri, Cyrillus Kreegi, Kuldar Singi, Kadri Hundi, Piret Ripsi ja Urmas Sisaski looming. Kesksel kohal olid Cyrillus Kreegi viis vaimulikku laulu.

Piret Aidulo: „Koor tuli oma ülesannetega väga hästi toime. Mida edasi, seda paremaks läks tulemus. Koorilauljad olid kohapeal keskendunud just laulmisele, sest ei olnud seda tavapärasest tormamist nagu kodumaal, kus kõigil palju kohustusi. Meil oli hulk esinemisi ja arvan, et on suur au, et meid valiti esindama Eestit. Esimene kontsert oli kõige keerulisem, sest puudus võimalus kohapeal

enne kontserti akustikat proovida. Laulsime mujal lahti, tegime proovi ja kohe n-ö lavale. Publiku vastukaja oli soe ja siiras. Väga tore oli vastuvõtt väikeses Helmsstedti linnas, kus vastuvõtjad olid hoole ja armastusega planeerinud kogu meie kohaloleku aja. Koor teenis Wittenbergi lossikirikus lauluga ka jumalateenistustel, esitades Urmas Sisaski ja Kuldar Singi laule. Lossikiriku jumalateenistus oli tähelepanuväärne veel seetõttu, et neis osales umbes 100 välismaal töötavat saksa vaimuliku oma perekonnaga.“

Ulatusliku kavaga koorikontsert toimus 9. juulil Helmstedtis, kus Palestrina, Haydni ja Durufle jä-

rel kõlas jällegi eesti muusika: Cyrillus Kreek, Arvo Pärt, Lea Gabral, Mart Siimer, Kadri Hunt, Piret Rips, Kuldar Sink, Jüri-Ruut Kangur, Urmas Sisask.

Tagasipilke kontserdireisile

Piret Aidulo: „Koor käitus distsiplineeritult ning väarikalt. Olen rõõmus, et nägime Saksamaast eelkõige sellist toredat väikelinnade poolt, aga samuti oli meil läbi Berliini reisides võimalus osa saada suurlinna melust. Saime rohkem teada luteri kiriku rajaja elust ja tegevusest. Üks asi on lugeda seda kõike raamatust, hoopis teine viibida neis paigus, kus Luther elas ja tegutses. Meie suurepä-

rane giid Wittenbergis suutis edasi anda nii ajalooliste sündmuste suurust kui ka inimlikke nüansse, mis ajaloos saavad tihti tähtsa koha. Saime teada, et mõistel Ida- ja Lääne-Saksamaa on endiselt nii mineviku kui ka oleviku vorm ja et ka seal jäävad väikelinnad suurte arvel aasta-aastalt tühjemaks. Fantastilise elamuse pakkus laulurahvale Hannoveri külalisorganist Uwe Rehling, kes jumalateenistusel mängis paremas käes olevat trompetit, pedaali ning vasaku käega orelit.“

Kaarli kontsertkoori kroonik **Risto Pomerants:** „Reis Saksamaale oli üle hulga aja koori suurem ettevõtmine. Kindlasti liitis see liik-

meid rohkem ühte ning andis kogu kevadhooajal – mis oli samuti esinemisterohke – eesmärgi, mille nimel pingutada. Õnneks pidas Saksamaal kooriliikmete tervis kenasti vastu, kogunemiskohtades oldi õigeaegselt ning lennukid ja rongid ei hilineud. Peame olema tänulikud meie toetajatele ja ka kooriliikmete peredele, et see reis teoks sai. Kindlasti andis kogetu lauljaile juurde uusi teadmisi mitte ainult muusika vallast. Väga huvitavad olid Lutheri maja väljapanekud, tema originaalkäsitraditsioonid, esimesed piiblitõlked saksa keelde, samuti väljaanded ta koraaliviisidega, mida Eestiski kasutatakse. Omaette elamuseks kujunes jumalateenistus, kus kogudus – kirikutäis rahvast – väga julgelt ja häälekalt kaasa teenis ning kõva häälega koraale laulis. Kuigi eestlasi loetakse laulurahvaks, on meil selles osas veel pikk maa areneda. Ka teised kirikuüritused (sh kontserdid, millel osalesime) olid rahvarohked, ehkki elanikke on selles linnas vaevalt 50 000.“

Möödunud hooajast

Piret Aidulo viis möödunud hooajal Kaarli Koguduse Kontsertkoori peadirigentide vahetusest tingituna tööd läbi üksi, hoides proove tehes ja uusi esinemisvõimalusi otsides suurepäraselt üleväl koori vaimsust ja muusikalist edasiarengut. Uurisin, mida on see tööaasta, mil koormus kasvas meeletult, talle tähendanud?

Piret Aidulo: „Mulle on see aasta olnud töörohke ja huvitav. Tõe-

poolest kasvas koormus järsult ja niisamuti vastutus. Dirigentide vahetus on ikkagi keeruline aeg. Lauljad on eelmisse dirigenti kiindunud, välja on kujunenud omad harjumused ja kuigi ma olen koori juures olnud kaua aega, on selline omaettejäämine uus olukord kõigile. Üleminekuperiood oli septembris, kui Mikk Üleoja käis meiega veel kontserdireisil Soomes, kus laulsime sõpruskoguduses Forssas. Oma kavade koostamisel lähtusin peamisest: sobiv repertuaar koguduse jumalateenistustele ning Saksamaa-reisi kava. Võtsime osa ka praostkonna üritustest ning Suure-Jaani vaimulikust laulupäevast ja andsin veel mitu kontserti. Seega oli hooaeg aktiivne ja lauljad – hoolimata oma pingelisest töögraafikust – motiveeritud. Mina jäin selle aastaga küll igati rahule, sest sain proovile panna oma võimeid uues olukorras ja arvan, et suutsin koori taset hoida ja edendada. Selliste pikkade kontserdimatkade korraldamine ja ettevalmistamine on ühelt poolt raske, kuid teiselt poolt ka innustav. Arvan, et oma suhetes kooriga jõudsin täiesti uuele tasandile – palju soojemale!“

Risto Pomerants lisas, et viimane hooaeg oli koorile huvitav eeskätt seetõttu, et lauldi mitmekülgset repertuaari ja oli rohkesti esinemisvõimalusi – väljundid on lauljaile väga tähtsad. Proovide õhkkond paranes aga kindlasti Pireti kannatlikkuse ja peenetundelise huumori tõttu. Ka Saksamaa-reis

muutis lauljad ja dirigendi veelgi lähedasemaks. Risto Pomerants kutsus kõiki nootitundvaid laulusõpru Kaarli Koguduse Kontsertkooriga ühinema, sest ka algaval hooajal on ootamas mitmeid põnevaid ettevõtmisi.

Tegusa ja mitmekülgse muusikuna Suures Muusikas teenides tuleb kogu aeg olla valmis uuteks väljakutseteks. 14. augustil lendas Piret Aidulo organistina Luzerni festivalile, et koos dirigent Andres Mustoneni, sopran Raminta Vaicekauskaitė, tenor Mati Turi, bariton Vytautas Juozapaitis, bass Gennadi Bezzubenko, segakooriga Latvija ja Šveitsi muusikakõrgkoolide noorte filharmoniaorkestriga ette kanda festivali resideeriva helilooja Sofia Gubaidulina (snd 1931) vokaalsümfoonilised suurvormid Johannes-Passion ja Johannes-Ostern. Mõlemaid teoseid on esitatud ka Eestis, aga mitte tervikuna ühel kontserdil, nagu on kavas Luzernis.

Muusikateadlane Ene Pilliroog

Sügisene külaskäik lõunanaabrite juurde

Hoolas Sulase lugeja on kindlasti tähele pannud, et meie kogudusel on sõbralikud suhted Riia Mežparka kogudusega: on olnud suviti ühistes vabatahtlike laagrites, lätlased on käinud Tallinnas meid väisamas ja Kaarli segakoor olnud külaliseks Riias.

Ühel sellesügisel nädalavahe-
tusel, 21.–23. septembrini sai Läti
sõprade külalislahkusest osa meie
koguduse lastekoor. Külaskäigu
peaesmärgiks oli osaleda lauluga
pühapäeval jumalateenistusel,
kuid vähem oluliseks ei saa pidada
ka sõprussuhete hoidmist. Nii sai-
me veeta kogu laupäevase päeva

koos lätlastest sõpradega: käisi-
me suurepärasel Riia loomaaias ja
ekskursioonil kaunis vanalinnas.
Pühapäevase jumalateenistuse ajal
oli lastel ainukordne kogemus
võtta osa pühapäevakoolitunnist,
kus räägiti läti, inglise ja eesti kee-
les. Kuid vaatamata sellele “keelte
paabelile” said kõik põnevad tege-
vused tehtud ning ühised mängud
tundusid veelgi lõbusamad ja nal-
jakamad...

Ja nii jõudiski lastele justkui
märkamatu kätte esinemisaeg,
vähem Mežparka kirik oli inimes-
test pungil ning kontserdi lõpus
ei tahtnud aplaus kuidagi vaibuda.

Õhus oli tunda suurt soojust ja
sõbralikkust, tunnet, et meie
keelte erinevusele vaatamata kuu-
lume kõik ühte suurde Jumala las-
te perre.

Pärast kontserti oli meil hea
võimalus istuda ühises söögilau-
as, mis on sealsele kogudusele ta-
vapärane jumalateenistusejärgne
koosolemine. Söögid olid ime-
head ja inimesed armsad, väga
kahju oli lahkuda, kuid meie tub-
lide laululaste vanemad ootasid ju
lapsi koju. Pidime siiski oma sõp-

radega hüvasti jätma ja koduteele asuma. Kuna kojusõit viis Pärnust läbi, põikasime paariks tunniks ka Veeparadiisi, kus lapsed said enne Tallinna jõudmist veel oma kustumatut energiat kulutada.

Suur tänu lauluõpetaja Maarianile, sõpradele Riiast ja kõigile vahvatele laululastele! Allpool ka nende kui põhiliste vaevanägijate muljeid Lätis-käigust.

Kärt – Mulle meeldisid loomaaias kaelkirjakud, flamingod ning troopikamaja. Meeldis väga laulda ning hotellis olla. Samuti meeldis Pärnu ujulas.

Luukas – Meeldisid hülged

loomaaias ja troopikamaja, samuti hotellis olla, sõbrad ning Pärnus ujumas käia.

Gilleke – Lomaaiaa meeldiaid mulle väga flamingod, lõvid, kardud ja troopikamaja. Veel meeldiaid hotellia olla. Mulle meeldia üldae kogu sõit. Samuti meeldia väga laulda. Mulle meeldia õhtune unejutt ning sõit liftiga.

Jaagup – Mulle meeldia loomaaiaa käia, bussaiga sõita ja ujuda.

Rebeca – Hotellia olemine oli tore, sai sõpradega rääkida. Veel meeldia väga kirikus laulda ning need inimesed, kes kirikus olid. Nad olid väga head. Pärnu ujumi-

ne oli ka väga lahe!

Johanna – Mulle meeldia kõik: ujula ning loomaaed, bussaiga ja kaneelisaia.

Marta Pauliine – Mulle meeldia kõige rohkem laulmine ja hotellia magamine. Samuti meeldia kõik loomaaeda.

Mirjam – Mulle meeldia kõige rohkem loomaaed ja laulmine, samuti vanalinna ekskursioon.

Anett – Kõige rohkem meeldia ujumas ja loomaaiaa käia. Samuti meeldia bussaiga. Kaneelisa oli ka väga hea.

Maarian Lend

Kaarli koguduse noorteansambli kontserdireis Inglismaale, Beckenhami St. George'i kogudusse

Mõtted ühest vahvast kontserdireisist Inglismaale, Beckenhami St. George'i kogudusse, tekki- sid juba 2012. aasta talvel. Kui Kaarli koguduse teised muusika- kollektiivid olid meie Inglismaa sõpruskogudust juba külastanud, siis lapsed ja noored veel mitte. Pärast mõningast e-kirja vahetust koguduse organistiga saidki reisi- kuupäevadeks kirja 20.–24. juuni.

Pärast õnnelikku maandumist Lutoni lennuväljal ootas meid ees umbes tunniajane rongisõit Beckenhami, kus olid meil vastas

koguduse organist Nigel Groome ja mõned koorilauljad. Pärast majutumist ootas meid ees autosõit ühe koguduseliikme koju, kus pidime õhtust sööma. Kuigi kõik olid teadlikud Inglismaa vasa- kpoolsest liiklusest, õnnestus nii mõnelgi lauljal esimese hooga rooli taha istuda. See ei jäänud paraku sel reisel ainukeseks kor- raks... Sellest hoolimata möödus esimene õhtu mõnusalt juttu pu- hudes, maitsvat toitu nautides ning vastuvõtjatega tutvudes.

Meie päevad Beckenhamis al- gasid hommikupalvusega, mis andis võimaluse ennast mõnusalt päevale häälestada. Sellele järgnes kombekohaselt üks korralik ing-

lise hommikusöök - praemuna, peekon, vorst ja oad.

Juba ootaski ees esimene esi- nemine koguduse lähedal asuvas lasteaiaa. Suurimaks elamuseks oli laste kaasaelamine rütmikate- le ingliskeelsetele lauludele. Soe vastuvõtt ootas meid ka lähedal asuvas erakoolis, kus samuti laul- sime ning tutvustasime põgusalt Eestit. Hiljem oli meil võimalik koolis väike ringkäik teha ning õpilastega morsi ning küpsise laua taga juttu ajada.

Omaette vaatemäng oli koha- likust rongijaamast piletite ost- mine, kus piletöör meile mäng- leva kergusega kõige soodsamaid pakkumisi otsis. Loomulikult ei

jätanud me oma rõõmu vaka alla, vaid laulsime tänutäheks kassa ees ühe eesti vaimuliku rahvalaulu.

Piletid taskus suundusime Londoni poole Madam Tussaud vahakujude muuseumisse, mis oli kõigile väga erakordne kogemus. Paar tundi erinevate kuulsustega ning rongisõiduga läbi Inglismaa ajaloo möödus nagu lennates ning pani sellele päevale ilusa punkti.

Reisi kolmanda päeva märksõnaks oli „London kuue tunniga“ – kõikide olulisemate paikade külastamine oli vaja selle aja sisse ära mahutada. Ühe lahke koguduseliikme abiga möödus ka see aeg mõnusalt läbi Londoni kesklinna sörkides.

Kuigi eelnevad päevad olid

olnud üsna pikad ja tihedad, läks 23. juuni õhtul toimunud kontsert väga hästi. Kontserdi esimeses pooles laulsime põhiliselt Piret Rips-Laulu repertuaari, teises pooles, aga spirituaale ning ülistusmuusikat. Publik andis suure aplausi näol noorteansambli lauljatele väga positiivse tagasiside. Pärast kontserti oli nii meil kui vastuvõtjatel võimalus koos ühiselt õhtust süüa ning möödunud päevade üle muljetada.

Pühapäeval jumalateenistusel, mis ühtlasi oli Ristija Johanne se sünnipäev, laulsid lisaks meile veel koguduse kammerkoor ning noortekoor. Ilus teenistus koos ilusa muusikaga! Eriline tänu põhjus meie Taevasele Isale, et olime

kogu reisi ajal nii eriliselt hoitud. Suur tänu ka Eerik Jõksile ning tema perekonnale, kes olid kogu reisi ajal nõu ja jõuga abiks.

Maarian Lend

Koguduste juhatuste esimeeste viies konverents

Viis aastat tagasi kutsusid ärksamad koguduste juhatuste liikmed kokku konverentsi. Viie aastaga on teemad muutunud. 2008. aasta ettekannete teemad käsitlesid juhtimise võimalikkust autoritaarse ja kollegiaalse tegevusena; küsiti, mis on kirik, koguduse juhtimine ja majanduse õigusruum; saadi teavet kohaliku omaalgatuse programmi kohta; käsil oli koguduste arengukavade koostamine ja üksikasjalikku tutvustamist leidis Juuru Mikhli koguduse arengukava aastateks 2006 kuni 2015. Samuti olid vaatluse all Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kohalikele omavalitsustele ja mittetulundusühingutele suunatud programmid; kirik ja kohalik omavalitsus; kiriku rolli muutumine; EELK arengukava visioonina aastaks 2017, rühmad aga arutasid vabatahtlikku tööd kirikus, annetusi ning mis saab, tohib ja ei tohi toimuda kirikus peale jumalateenistuse.

2009. aasta teemad olid järgmised: Saksa evangeelse kiriku initsiatiiv moraalsest vastutusest Kesk- ja Ida-Euroopa majanduses; keskkond, kus me elame; Päästeamet tuleohutusest; Misjonikeskus koolitusvõimalustest; Usuteaduse Instituudi tutvustus; ajaleht Eesti Kirik; organisatsiooni struktuur ja koostöö; Eesti

maaelu arengukavast 2007–2013 lähtuvad Euroopa Liidu toetused maakogudustele; koguduste maaomandi seis; koguduste võimalused vaimse kasvu saavutamiseks edendamiseks; juhtimine kirikus; koguduste kohustused ja võimalused metsamaade haldamisel. Ennast tutvustasid Eesti Kristlikud Ettevõtjad.

2010. aastal kuulati eelmisel aastal valitud aasta juhatuse esimehe muljeid autasuks saadud palverännakust, oldi koos ühistes filmivaatamistes, muusika kuulamistes ja aruteludes. Ettekannete teemad: ilmikud koguduse juhtimises ja uut kirikuseadustikus. Avatud ruumi meetodil toimunud töötubades käsitleti koguduse eelarve pidevat jälgimist; eelarve mõistlikku koostamist; vaimuliku töö väärtustamist; annetusi kohalikul omavalitsuselt ja äriühingutelt; kotikorjandust jumalateenistusel; püsimaksekorralduse kasutamist koguduse liikmemaksumise ja -annetuste tasumisel; töökoormuse ja töötasu optimaalset vahekorda; projektide kirjutamist ja rahavoogu; meeldetuletust koguduse liikmetele kirikumaksu tasumiseks III kvartalis kas kirja, koguduse lehe, kodulehe või kirikukalendri saatmise teel; sularahaga arveldamise vähendamist; eelarvesse esinduskulude planeerimist; regionaalset ebavõrdsust (sh mitte ainult rahalist); raha kokkuhoiu võimalikkust raama-

tupidamisteenuse ostmisel mitme koguduse poolt ühiselt; kas rahaasjade eest vastutab raamatupidaja või juhatuse (töölepingus kirja pandavate töökohustuste soovitusel); asjalike projektide kirjutamiseks kohalikust omavalitsusest abiliste kaasamist; välismaa sõpruskogudustelt lisaabi saamist ja noorte liitumisest kodukogudusega kui tuleviku võtmeküsimust. Juhtimõtteks oli „Meie kirik – keda see huvitab?“.

Eelmise, 2011. aasta konverentsi juhtimõtteks oli „Meie kirik – mis on õhus?“. Ettekannete teemad: „Kiriku laulu- ja palveraamatu“ aasta kohaselt koraaliga läbi kirikuaasta; sotsioloog Andrus Saare uuring usust nii ja teisiti; kirikuorganisatsiooni kujunemisel vaimuliku ja ilmiku rolli muutumine – kes juhib keda; ülevaade Kiriku Varahalduse OÜ-st; Eesti Evangeelsest Luterlikust Hoiu-Laenuühistust ja uue strateegilise arengukava koostamisest kiriku kui õppiva organisatsiooni poolt. Töötubade teemad olid järgmised: info liikumine; õpetuslikud küsimused, vaimulik versus ilmik; inimese loomus – erimeelsused, individualism; erinevad ressursid ja erinev võimekus; vähene usk; haridus – kasvamine kristlaseks; koostöö – kohalik omavalitsus, riik, kogukond; koostöö kirikuvalitsusega.

Tänavune konverents toimus 19. oktoobrist 22. oktoobrini Neli-järvel nii nagu ka eelmisel aastal. Teemaks oli vaimulik kasvamine. Kokkutulnuid tervitasid Järva praostkonna praost Teet Hanschmidt, maavanem Tiina Oraste ja Aegviidu koguduse juhatuse esimees Tiina Lõugas. Konsistooriumi sekretariaadi juhataja Ülle Keel selgitas ees seisvat koguduste nõukogude ja juhatuste valimise korda. Toomkoguduse juhatuse esimees Indrek Treufeldt juhatas juhtmõttekohast paneeldiskussiooni, milles osalesid õpetajad Urmas Nagel ja Joel Luhamets ning Mart Johanson ja Tiina Võsu. Kõlama jäi mõte, et kasvamine võib toimuda ka siis, kui on vaimulik öö ja inimene kaotab ajutiselt ühenduse Jumalaga. Urmas Nagel tutvustas keskendunud palvet, retriidi võimalikkust. Lähtekoht on vana praktika – pühakirja lugemine, meditatsioon ja palve, mis vajab keskendumiseks vaikust. Professor Tõnu Lehtsaar rääkis palvest kriisist väljumise teena. Järgnesid töötoad: keskendunud palve, vennastekoguduse palve, lauldav palve psalmide laulmisena ja palve kodugrupis. Ära jäi kahjuks tunnipalve töögrupp. Viimasel päeval kõneles praost Luhamets ilmikutest jumalateenistusel. Tihti on kõige tähtsam kohalolek ja kaasateenimine. Ka mures ja leinas, aga samuti rõõmus inimene vajab sageli eelkõige teiste lähedust. Meie endine koguduse õpetaja piiskop Einar Soone tõi tervitusi kirikuvalitsuselt ning tutvustas päevakajalisi

tegemisi nii EELKs kui ka Eesti Kirikute Nõukogus. Kiriku tugevus algab iga ristiniimese usu, lootuse ja armastuse püsivusest. Aasta juhatuse esimeheks valiti põhjarannikul asuva väikese Leesi Katariina koguduse esimees Karli Lambot, kes on omal ajal olnud ka NSVL meister jalgrattaspordis ning kel konverentsi ajal täitis 70. eluaasta.

Viiel konverentsil räägitu ja kuuldu põhjal võib öelda, et ma-

jandus- ja juhtimisteedad on taandunud, asemele on tulnud inimese ja koguduse vaimse kasvamise ning kiriku ühtsuse küsimused. Uue konverentsi teemade valik toimub eelmise konverentsi tagasiside põhjal.

Meie kogudusest osalesid konverentsil Vootele Hansen ja Martin Helme. Vootele kahjuks töötubades ei osalenud, küll aga Martin. Järgnevalt tema muljed: „Osalesin

kahes töötoas. Esimene oli vennastekoguduste-teemaline. Selles anti väga hea ülevaade vennastekoguduste ajaloost ja tegevusest, räägiti, kuidas ja miks nad kujunesid ja mis nende eripära oli. Räägiti samuti, kus olid nende peamised tugialad Eestis ja kui palju sellest tänaseks järele on jäänud. Mul isiklikult oli huvitav teada saada, et vennastekogudused olid aktiivsed veel Wabariigi lõpuaastatel ja isegi peale sõda. Seda, kui tähtsat rolli nad mängisid Eestis tegeliku kodanikuühiskonna loomisel 19. sajandil, teadsin varemgi. Tavalised külamehed, kes olid oma talus peremehed, tegid parimas vormis kogukonna jaoks koostööd, õppisid avalikult esinema, arutasid pikalt ja põhjalikult moraali ja usu teemadel. Sealt kasvas välja see seltskond, kes lõi Eesti riigi. Töötoa teises pooles räägiti põgusalt sellest, kuidas nägi välja vennastekoguduse koosolek ja palve, ning kes soovis, sai samas vaimus ise ka töötoas oma palve lugeda. See oli väga võimas kogemus.

Teine töötuba oli keskendunud palve. Teema haakus ka hommi-kuse loenguga. On märkimisväärne, et kuigi tänapäeval on levinud arusaam, nagu oleks meditatsioon midagi mitte-kristlikku, siis tegelikult on ta kristlusele vägagi loomumane. Keskendunud palve töögrupis toimus juba konkreetsem harjutuste ja võtete omandamine, kuidas lülitada end välja ümbritsevast infomürast ja uitmõtetest, et täielikult keskenduda oma vestlusele Jumalaga. Selles

töögrupis sai selgeks, kui suur vahe on sellel, kuidas sa palvetad. Kui inimesed loevad näiteks jumalateenistusel või ka oma õhtu- või hommikupalvete ajal motoorselt pähekulunud teksti, siis see võib olla kujunenud vormitäiteks, mis tegelikult vaimselt kedagi ei liiguta. Kui aga palves täielikult sellele sõnumile ja mõttele keskenduda, siis see on väga võimsa vaimse tulemusega. Inimesed kinnitasid kohapeal, et neil oli avanenud mõtteid ja tundeid, mis olid täiesti ootamatud ja väga vaimsed. Kokkuvõtvalt võin öelda, et olen väga rahul ka Nageli ja Lehtsaare ettekannetega, need olid huvitavad ja mõtlemist ergutavad.“

Kaarli koguduse nõukogu liige Eerik Jõks osales töötoa juhendamisel. „Toimunud konverentsil oli mul palutud läbi viia õpituba „Lauldav palve“. Huvi õpitoa vastu oli suur – mõlemal ühetunnisel sessioonil oli tuba osalejaid täis. Kokku oli kahel sessioonil rohkem kui 30 lauluhuvilist. Õppisime üheskoos lugema Taaveti psalme ja laulma neid lihtsatel psalmitoonidel. Püüdluseks oli sõnuda psalmitekste üheskoos ja sünkroonselt nõnda, et psalmi tekstile „kasvaks külge“ selles juba sisalduv meloodia, mitte ei peaks kasutama tavalist laulmise viisi, kus olemasolev viis ja tekst liidetakse kokku lauluks.

Selline tegevus, mida võiks nimetada „pühalauluks“, nõuab keskmisest sügavamat keskendumist, mis väljendub põhiliselt kuulatamises. Kuulata tuleb Ju-

mala Sõna kõla, nii nagu see kõlab inimese huultelt, ning samas kuulata kaaspalvetajate häält ja ennast sellega sünkroniseerida. Eriti tähelepanelikult tuleb aga kuulatada vaikust, mis jääb psalmirea keskele. Selles vaikuses võib inimene kuulda, kuidas Püha Vaim temaga kõneleb. Minu suureks rõõmuks keskendus enamik osalejaid väga püüdlikult. Võis selgesti näha, et kui meie pealiskaudsuse maailmas anda inimestele jõukohane võimlus ja vahendid keskendumiseks, siis haaratakse sellest kohe kinni.

Ma leian, et mitmesuguste palvevormide kõrval peab palvetamine Pühakirja tekstidega olema alati aukohal. Juba Önnistegija kasutas palvetamiseks Taaveti psalmide tekste ja on igati kohane, et meie Tema jüngritena seda eeskuju järgiksime.

Ma osalesin konverentsil ainult oma õpitubades ja sellele järgnenud õpitubade tagasiside sessioonil. Selle aja jooksul jättis konverentsi vaimne õhkkond mulle väga soodsa ja hea mulje.“

*Vootele Hansen, Martin Helme,
Eerik Jõks*

Jumal kuuleb ja näeb

“Oo, kes küll seda näeb või kuuleb?” küsitakse mõnikord ahastades, kui ollakse suures hädas või kui nähakse sündivat kisendavat ülekohut, kuid ollakse võimetu seda takistama või sellele vahele astuma. Tõepoolest, kes näeb ja kuuleb vaevatute viletsust ja appihüüdeid, kes paneb tähele rõhujate vägivalda ja ülbust?

“Issanda silmad on õigete poole ja Tema kõrvad nende appihüüdmise poole,” loeme Psalmide raamatust (34:16). Sama laulu 18. salm kinnitab:

“Õiged kisendavad ja Issand kuuleb ning tõmbab nad välja kõigest nende kitsikustest.”

“Jah, kui õiged appi hüüavad...” võid sa nüüd öelda. “Aga kas mina olen siis õige? Olen ju vaid patune inimene ning ei julge silmigi üles Jumala poole tõsta, saati siis Teda appi hüüda.”

Ka mina olen nõnda kaalutlenud ja pahatihti seetõttu Issanda abist ilma jäänud. Ma olen ju vaid tühine ja patune inimene ... Uurigem seda küsimust Pühakirja valgelt. Laulu autor kuulutab:

“Aga tema on armuline: ta lepitab pahateod ega tule hävitama, vaid võtab sagedasti tagasi oma viha ega lase kogu oma vihaleeki tõusta” (Psalm 78:38).

Ka Uuest Testamendist leiame rohkesti julgustust:

“Mõnedele aga, kes olid enesete kindlad, et nemad on õiged, ja panid teisi eimillekski, rääkis Jeesus selle tähendamissõna:

“Kaks inimest läksid üles pühakotta palvetama, üks oli variser ja teine tõlner. Seisma jäädes palvetas variser endamisi: “Oh Jumal, ma tänan sind, et mina ei ole

niisugune nagu muud inimesed: röövijad, ülekohtused, abielurikud, ega ka niisugune nagu see tõlner. Mina paastun kaks korda nädalas, annan kümnist kõigest, mis ma saan.” Aga tõlner seisis eemal ega tahtnud silmigi tõsta teava poole, vaid lõi endale vastu rindu ja ütles: “Oh Jumal, ole mulle patusele armuline!”

Ma ütlen teile, tema läks alla oma kotta õigeks mõistetult, mitte too teine. Sest igaüht, kes ennast ise ülendab, alandatakse, kes aga ennast ise alandab, seda ülendatakse” (Luuka 18:9–14).

Kas see pole trööstiv ja julgustav lugu? Minu jaoks küll. Kui see sõna mulle avanes, sain tohutult julgust ega häbenenud enam oma probleemidega Tema ette astuda, sest mõistsin: Tema vaatab ka “niisuguse peale, kes on vilets, kellel on purukspekstud vaim ja kes väriseb Tema sõna ees” (Jesaja 66:2). Mitte sellepärast, et oleksin end sestpeale “õigena” tundnud, vaid seetõttu, et teadsin: Tema ei “peida oma kõrva mu appihüüde eest, et saaksin kergendust” (Nutulaulud 3:56).

Kui kaua peab hädas olles Issanda poole hüüdma, et Ta meid kuuleks ja aitaks?

Piibel vastab: “Enne kui nad hüüavad, vastan Mina; kui nad alles räägivad, olen Mina kuulnud” (Jesaja 65:24).

Lisaks kinnitab Laulude raamat: “Sa mõõdad ära mu käimise ja mu pikali-olemise, ja kõik mu teed on Sulle tuttavad. Sõna ei ole veel mu keelel, kui ennäe “Sina, Issand, tead selle kõik ära” (Psalm 139:3, 4).

Ootoot, kas ma sain päris täp-

selt aru? Tähendab, et mul pole tarviski appi hüüda, sest Ta teab niigi, mida ma paluda tahan? Tundub küll sedaviisi, aga kontrolligem siiski Pühakirja valgelt.

Alles äsja me ju lugesime Psalmist 34, et “Tema kõrvad on nende appihüüdmise poole”.

Psalmist ütleb:

“Ent mu Issand on mind kuulnud.”

Ja teisel: “Tema kisub hädast välja vaese, kes kisendab” (Psalm 72:12).

Ka prohvet Jeremija meenutab meile sama tõde:

“Ma hüüdsin Su nime, Issand, sügavaimast kaevust. Sina kuulsid mu hüüdu” (Nutulaulud 3:55, 56).

Nende näidetega võiks jätkata, kuid me ei jõuakski lõpuni.

Järelikult on Temal vaja meie hüüdmist *kuulda* vaatamata sellele, et Ta juba ette teab, mida meil Talle öelda on. Teavad ju ka meie maapealsed isad, mida nende lapsed vajavad, ometi meeldib neile, kui lapsed seda neilt otse paluvad.

Nii julgustan teid, kallid kaaskristlased, julgelt Jumalat appi hüüdma igas maises hädas või hingevaevas, sest Tema näeb kõiki meie muresid ja Ta ei pööra oma kõrva ära, kui Teda appi hüütakse.

Samas ärge unustage tänupalveid. Kui teie käsi käib hästi, tänage ülevoolavalt; kui teil on näguripäevad, tänage selle eest, et teid arvatakse väärt olema Kristusega kannatuseosaduses.

Villu Kask

